

Patañjali: A jóga vezérfonala

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

PATAÑJALI:
A JÓGA VEZÉRFONALA

Szanszkrit nyelvből fordította,
jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátta:

FÓRIZS LÁSZLÓ

Második,
javított, bővített kiadás

A fordítás és a kutatómunka támogatója:
Országos Tudományos Kutatási Alap (T 21224)

Az eredeti mű címe:
Pātañjalayogasūtram

© Hungarian translation Dr. Főrizs László

A szöveg rekonstruálásához használt források:
IASS/CSX 8-bit encoded transcription of the *Yogasutras* as distributed by Ashok Aklujkar (based on his *Patañjali-viracitaṃ yoga-sūtram*, Department of Asian Studies, University of British Columbia, Vancouver, B.C., Canada, 1985), <http://www.ucl.ac.uk/~ucgadkw/indology.html>;
Pātañjala-yogasūtram, Manuscript, 16ff, 8 lines, Welcome Institute, available at INDOLOGY: Internet Resources for Indological Scholarship founded by Dominik Wujastyk, <http://www.ucl.ac.uk/~ucgadkw/patanjali-yogasutra.html>;
J. R. Ballantyne and Govind Sastri Deva: *Yoga-sutra of Patañjali (together with the Sanskrit text and Bhojaraja's Commentary)*, Delhi, 1971, (first edition 1882);
The Yoga-sūtram by Maḥarṣi Patañjali with the Yoga-pradīpikā Commentary by Paṇḍit Baladewa Mīśra. Kashi Sanskrit Series, Haridas Sanskrit Granthamālā, no. 85, 1931;
Pātañjala-Yogasūtra-bhāṣya-vivaraṇam of Śaṅkara-bhagavat-pāda, Critically edited with introduction by Polakam Sri Rama Sastri and S. R. Krishnamurthi Sastri, Madras, Government Oriental Manuscripts Library, 1952;
J. W. Hauer, *Der Yoga*, Stuttgart, 1958

ISBN 963 202 274 2

Kiadja a Gaia Multimédia Stúdió
Készült a pécsi Bornus Nyomdában
Terjedelem 7 (A5) ív

TARTALOM

Előszó	9
------------------	---

A JÓGA VEZÉRFONALA

Prathamah samādhi-pādaḥ	12
-----------------------------------	----

ELSŐ RÉSZ: SZAMÁDHI	13
-------------------------------	----

Dvitiyah sādhana-pādaḥ	22
----------------------------------	----

MÁSODIK RÉSZ: GYAKORLÁS	23
-----------------------------------	----

Tṛtiyah vibhūti-pādaḥ	32
---------------------------------	----

HARMADIK RÉSZ: KÉPESSÉGEK	33
-------------------------------------	----

Caturthah kaivalya-pādaḥ	42
------------------------------------	----

NEGYEDIK RÉSZ: MEGSZABADULÁS	43
--	----

पातञ्जलयोगसूत्रम्	49
-----------------------------	----

KÉZIRAT	67
-------------------	----

Szanszkrit–magyar szójegyzék	99
--	----

Felhasznált irodalom	110
--------------------------------	-----

Végjegyzetek	111
------------------------	-----

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Megteremtén a teremtményeket, végigfutván a versenyt, Pradsápati darabokra hullott. ... Miután így széthullott, kiment bensejéből az élető lehelet. Amikor az eltávozott belőle, az istenek elhagyták őt. (12)

...A darabokra hullott Pradsápati szólt az istenekhez: „Teremtsetek vissza engem!” Az istenek szóltak Agninak: „Tebenned fogjuk visszateremteni őt, Atyánkat, a Teremtés Urát. (21)”

(Satapatha-bráhamana, VI.1.2.12. & 21.)

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

ELŐSZÓ

Nagy örömmre szolgál, hogy átnyújthatom az olvasóknak az 1994-ben – a *Dhammapada* függelékeként – megjelent *Jógaszútra* második, javított, bővített kiadását. Az azóta eltelt időben a rendelkezésemre álló szövegkiadások száma jelentősen megnőtt, köszönhetően többek között az internetnek, illetve az eredményeiket a hálón is hozzáférhetővé tevő kutatóknak.

Gyakran eltűnődöm azon az ellentétén, ami a régiek gyakorlata (a tudás közvetlen, személyes átadása) és az információ e modern (szinte teljesen személytelen) elektronikus transzfere között feszül. A személyes kontroll hiánya félelemmel vegyes csodálattal tölt el bennünket. Ráadásul a hálóval – közönséges halandók számára szinte elképzelhetetlen módon – vissza is lehet élni.

Vajon a személyes átadás közvetlensége nélkül helyes-e bármit is közzétenni? Tudom, ha ezt a kérdést komolyan vesszük, talán könyvek sem születtek volna. Ahogyan Indiában hosszú-hosszú ideig nem is születtek. Csupán szájról-szájra, apáról-fiúra, mesterről-tanítványra áthagyományozódó – tudást közvetítő – szövegek. Akárcsak a jógaszútra.

Mindez nem más, mint eszköz, lehetőség. Rajtunk áll, hogy hogyan élünk vele.

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Prathamah samādhi-pādaḥ

ELSŐ RÉSZ: SZAMÁDHI

prathamah samādhi-pādaḥ

atha yogānuśāsanam ||1||
 yogaś citta-vṛtti-nirodhaḥ ||2||
 tadā draṣṭuḥ svarūpe 'vasthānam ||3||
 vṛtti-sārūpyam itaratra ||4||
 vṛttayaḥ pañcatayyaḥ kliṣṭā akliṣṭāḥ ||5||
 pramāṇa-viparyaya-vikalpa-nidrā-smṛtayaḥ ||6||
 pratyakṣānumānāgamāḥ pramāṇāni ||7||
 viparyayo mithyā-jñānam atad-rūpa-pratiṣṭham ||8||
 śabda-jñānānupātī vastu-śūnyo vikalpāḥ ||9||
 abhāva-pratyayālambanā vṛttir nidrā ||10||
 anubhūta-viśayāsaṃpramoṣaḥ smṛtiḥ ||11||
 abhyāsa-vairāgyābhyāṃ tan-nirodhaḥ ||12||
 tatra sthitau yatno 'bhyāsaḥ ||13||
 sa tu dīrgha-kāla-nairantarya-satkārāsevito dṛḍha-bhūmiḥ ||14||
 dṛṣṭānuśravika-viśaya-vitṛṣṇasya vaśīkāra-saṃjñā vairāgyam ||15||

ELSŐ RÉSZ: SZAMÁDHI¹

Következzék tehát az elme leigázásának kifejtése. (1.1.) Az elme leigázása a tudatfolyamatok¹ kioltása. (1.2.) Ekkor a Látó² önformájában nyugszik (1.3.), máskor a tudatfolyamatok alakjában [rejlík]. (1.4.) E – szenvedésteli vagy szenvedésmentes – folyamatok ötfélék (1.5.): érvényes ismeret szerzése, hamis ismeret szerzése, fogalomalkotás, mélyalvás³ és emlékezés. (1.6.)

Érvényes ismeret szerzése: tapasztalás, következtetés és hiteles szóbeli közlés. (1.7.) Hamis ismeret szerzése: valamiről nem valóságosat megtudni. (1.8.) Fogalomalkotás: nem tárgyi entitások szavakba öntésének tudománya. (1.9.) Mélyalvás: olyan tudatműködés, melyet a[z öntudat] fel nem merülés[ének] tudati tükröződése jellemez. (1.10.) Emlékezés: valamely korábbi tapasztalás elvesztésének megakadályozása. (1.11.) Megfelelő gyakorlat és vágytalanság révén ezek kiolthatók. (1.12.)

A gyakorlat a [kioltódás] stabilizálására tett hősies erőfeszítés. (1.13.) E gyakorlat csak akkor vezet szilárd eredményre, ha hosszú időn keresztül, megszakítás nélkül és teljes figyelemösszpontosítással végezzük. (1.14.) A vágytalanság az a magasztos tudatállapot, amely nem szomjazik sem a „látott” (megtapasztalt), sem a „hallott” (áthagyományozott) dolgokra. (1.15.)

---

1 A *samādhi* szó szerinti jelentése összetétel, összeillesztés. (Összeillesztése annak, ami szétesett, eggyéforrasztása annak, ami darabokra hullott).

2 Purusa. (A Jógaszútra a Purusa és a Prakriti jelölésére e neven kívül a Látó és a Meglátandó, illetve a Birtokos és a Birtok kifejezőpárt használja, vagy a megfelelő névmásokkal él.)

3 Álomtalan alvás.

tat-param puruṣa-khyāter guṇa-vaiṭṣṇyam ||16||
 vitarka-vicārānandāsmitā-rūpānugamāt samprajñātaḥ ||17||
 virāma-pratyayābhyāsa-pūrvāḥ saṃskāra-śeṣo 'nyaḥ ||18||
 bhava-pratyayo videha-prakṛti-layānām ||19||
 śraddhā-vīrya-smṛti-samādhi-prajñā-pūrvaka itareṣām ||20||
 tīvra-saṃvegānām āsannaḥ ||21||
 mṛdu-madhyādhimātratvāt tato 'pi viśeṣaḥ ||22||
 īśvara-praṇidhānād vā ||23||
 kleśa-karma-vipākāśayair aparāmṛṣṭaḥ puruṣa-viśeṣa īśvaraḥ ||24||
 tatra niratiśayaṃ sarvajña-bijam ||25||
 pūrveṣām api guruḥ kālenāna-vacchedāt ||26||
 tasya vācakaḥ praṇavaḥ ||27||
 taj-japas tadartha-bhāvanam ||28||
 tataḥ pratyak-cetanādhigamo 'py antarāyābhāvaś ca ||29||

A vágytalanság legmagasztosabb formája az, amikor a Személy pillantása következtében a világban-való-megnyilvánulás szomja⁴ megszűnik. (1.16.)

Gondolkodással, szemlélődéssel, boldogsággal és „(én) vagyok”-kal átítatott a szampradznyáta (szamádhi). (1.17.) A másikat (az aszampradznyáta szamádhit) a megszűnés megjelenő tudati képének stabilizálódása előzi meg, végül csak a létesüleselemek maradnak hátra. (1.18.) A [ragaszkodás a] létesülés megjelenő tudati képé[hez] a testüket elhagyóké, a Prakritibe merülőké. (1.19.) Másoké a hit, a hősiesség, az összeszedettség, a szamádhi és az igaz megismerés elsőbbsége. (1.20.)

Közel van azokhoz, akiknek szívében odaadás izzik. (1.21.) De közöttük is lehetnek sajátos eltérések: vannak lassúak, közepesek és gyorsan előrejutók. (1.22.) Akik alávetik magukat az Úr-istennek, elérik a célt. (1.23.)

Az Úr-isten (*Īśvara*) sajátos személy, akit nem érint semmilyen tett és semmilyen következmény, semmilyen szenvedést kiváltó tényező, semmiféle létbe kényszerítő hatás. (1.24.) Benne a mindentudás magja eléri legvégső határát. (1.25.) Ő az ősök tanítómestere, mert az idő nem korlátozza Őt. (1.26.) Őróla szól a legszentebb szótag.⁵ (1.27.) Szakadatlan ismételtetése [hozzásegíthet a szent név] jelentésének megélésé[hez]. (1.28.) Ekkor a befelé forduló [elme] számára eltűnnek az akadályok. (1.29.)

---

4 A minőségétényezők (*guṇák*) szomja.

5 *Pranavaḥ*: OM.

vyādhi-styāna-saṃśaya-pramādālasya virati-bhrānti-darśanā-
 labdha-hūmikatvānavasthitatvāni citta-vikṣepās te 'ntarāyāḥ ||30||
 duḥkha-daurmanasyāṅgamejayatva-śvāsa-praśvāsā vikṣepa-sahabhavaḥ ||31||
 tat-pratiśedhārtham eka-tattvābhyāsaḥ ||32||
 maitrī-karuṇā-muditopekṣaṇām sukha-duḥkha-puṇyāpuṇya-viṣayāṇām
 bhāvanātaś citta-prasādanam ||33||
 pracchardana-vidhāraṇābhyām vā prāṇasya ||34||
 viṣayavatī vā pravṛttir utpannā manasaḥ sthiti-nibandhanī ||35||
 viśokā vā jyotiṣmatī ||36||
 vīta-rāga-viṣayaṃ vā cittam ||37||
 svapna-nidrā-jñānālambanaṃ vā ||38||
 yathābhimata-dhyānād vā ||39||
 paramāṇu-parama-mahat-tvānto 'sya vaśīkāraḥ ||40||

Az elmét szétszórttá tevő akadályok: betegség, lankadás, kétség, elővigyázatlanság, tétlenség, az önmegtagadás hiánya, nem megfelelő tapasztalás, a megfelelő állapot el nem érése és a megfelelő állapot stabilitásának hiánya. (1.30.) A szétszórtság velejárói a szabálytalan légzés, a végtagok remegése, a csüggedés és a fájdalom. (1.31.) Leküzdésükre az egylényegűvé válás gyakorlata [szolgál]. (1.32.)

Az elme lecsendesülésével szeretet jár együtt a boldogok, részvét a szenvedők, öröm az igazak és béketűrés a bűnösök iránt. (1.33.) Ugyanakkor megszületik a levegő teljes kilégzésének valamint a [légzés] legátlásának a képessége is. (1.34.) Az elme stabillá válása a közvetlen (torzításmentes) tapasztalás megjelenése is. (1.35.) Ez a ragyogóan tiszta állapot minden szomorúság megszűnte is. (1.36.)

A tudat már nem vágyik evilági tárgyra. (1.37.) [Tehát nem vágyik] sem az álmodás, sem a mélyalvás, sem az öntudaton levés [állapotán nyugvó, sem ezen állapotok] támasztékaul szolgáló semmilyen tárgyra (1.38.), miként a meditációból elékerült semmilyen tárgyra sem. (1.39.) Így terjed ki győzelme mindenre, a legkisebbtől a legnagyobbig. (1.40.)

kṣīṇa-vṛtter, abhijātasyeva maṇer, grahīṭṭ-grahaṇa-grāhyeṣu tatstha-tadañjanatā-
samāpattiḥ ||41||

tatra śabdārtha-jñāna-vikalpaiḥ saṃkīṇā savitarkā samāpattiḥ ||42||

smṛti-pariśuddhau sva-rūpa-śūnyevārtha-mātra-nirbhāsā nirvitarkā ||43||

etayaiva savicārā nirvicārā ca sūkṣma-viṣayā vyākhyātā ||44||

sūkṣma-viṣayatvaṃ cā-liṅga-paryavasānam ||45||

tā eva sabijaḥ samādhiḥ ||46||

nirvicāra-vaiśāradye 'dhyātma-prasādaḥ ||47||

rtambharā tatra prajñā ||48||

śrutānumāna-prajñābhyām anya-viṣayā viśeṣārthatvāt ||49||

tajjaḥ saṃskāro 'nya-saṃskāra-pratibandhī ||50||

tasyāpi nirodhe sarva-nirodhān nirbijaḥ samādhiḥ ||51||

[iti pātāñjala-yoga-sūtre prathamah samādhi-pādaḥ samāptaḥ]

A folyamatok hullámszáma elcsendesült. Az elme, mint egy áttetsző drágakő. Egybeesik a megragadó, a megragadott és a megragadás. Ez az egybeesés keni fel a jógit. (1.41.)

Fogalmi keretbe ágyazott, szavakba önthető tudással átszőtt a (durva tartományú) gondolati egybeesés. (1.42.) Amikor az emlékezésⁱⁱ kitisztul – mintha az üresség volna a Prakriti⁶ ön-formája –, [és] egyedül a másért-valóság-teljessége⁷ ragyog, az a gondolkodáson túli egybeesés. (1.43.) Ezáltal leírtuk a finom tartományú – szemlélődésen alapuló és szemlélődésen túli – egybeesést is. (1.44.) A finom tartomány a jel nélkülivel ér véget. (1.45.) Pontosan ez[ekre az egybeesésekre épül] a maggal rendelkező számádhi. (1.46.)

A szemlélődésen túli egybeesés állapotának őszi tisztaságát a Lélek Csendjének⁸ is nevezik. (1.47.) Ebben az állapotban a megismerés Igazság-hordozó. (1.48.) Ez a megismerés sajátos tartalma révén különbözik mind a logikai úton kikövetkeztetett, mind az áthagyományozott tudástól. (1.49.) A belőle szárba szökkenő létesüleselem legátolja a[z összes] többi létesüleselemet. (1.50.) Ennek kioltásával minden [létesüleselem] kioltódik – ez a magtalan számádhi. (1.51.)

(Így szólt a Jóga Patandzsali-féle vezérfonalának első része, a számádhi.)

---

⁶ *Prakṛti*>*buddhi*>*citta*.

⁷ *Artha*, cél, tárgy, eszköz, (más)ért(-levés). *Artha-mātra*, a tárgyá-, eszközzé-válás, a más(ik)ért-valóság teljessége. Lásd a 2.21., 3.35. illetve a 3.44. és a 3.47. szútrákat is!

⁸ *Adhi-ātma-prasāda*, a belső lény világossága/csendessége.

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Dvitiyaḥ sādhana-pādaḥ

MÁSODIK RÉSZ: GYAKORLÁS

dvitīyaḥ sādhana-pādaḥ

tapaḥ-svādhyāyeśvara-praṇidhānāni kriyā-yogaḥ ||1||
 samādhi-bhāvanārthaḥ kleśa-tanū-karaṇārthaś ca ||2||
 avidyāsmītā-rāga-dveṣābhīniveśāḥ kleśāḥ ||3||
 avidyā kṣetram uttare-ṣāṃ prasupta-tanu-vicchinodārāṇām ||4||
 anityāśuci-duḥkhānātmāsu nitya-śuci-sukhātma-khyātir avidyā ||5||
 dṛg-darśana-śaktyor ekātmatevāsmītā ||6||
 sukhānuśayī rāgaḥ ||7||
 duḥkhānuśayī dveṣaḥ ||8||
 sva-rasa-vāhī viduṣo 'pi tathā-rūḍho 'bhīniveśaḥ ||9||
 te prati-prasava-heyāḥ sūkṣmāḥ ||10||
 dhyāna-heyās tad-vṛttayaḥ ||11||
 kleśa-mūlaḥ karmāśayo dṛṣṭādrṣṭa-janma-vedanīyaḥ ||12||
 sati mūle tad-vipāko jātyāyur-bhogāḥ ||13||
 te hlāda-paritāpa-phalāḥ puṇyāpuṇya-hetuvāt ||14||

Második rész: gyakorlás

A jóga gyakorlati útja: [a tisztátalanság] elégetés[e] (aszkézis), [a szent tudás] tanulmányozás[a] és az Úr-istennek szentelődés. (2.1.) Célja a szamáhi megvalósítása és a szenvedés csökkentése. (2.2.) A szenvedést kiváltó tényezők: nem-tudás, „(én) vagyok”-[központú]ság, ragaszkodás, irtózás és élni akarás (életöszton). (2.3.) A nem-tudás szolgál a[z összes] többi tényező táptalajául, függetlenül attól, hogy azok szunnyadnak-e, zsenge hajtások, átmenetileg letépték őket, vagy pedig már teljesen kifejlődtek. (2.4.)

Nem-tudás: állandóságot látni a nem-állandóban, tisztának vélni azt, ami tisztátalan, élvezetet lelteni abban, ami szenvedéssel teli, Önmagaként felfogni azt, ami nem-Önmaga. (2.5.) „Én vagyok”-[központú]ság: [úgy élni,] mintha a [színről-színre] látás és a [közönséges] tapasztalás egylényegű lenne. (2.6.) Ragaszkodás: tapadás a kellemeshez. (2.7.) Irtózás: tapadás a kellemetlenhez. (2.8.) Az élni akarás öntörvényű rendet követ és mélyen gyökerezik még a bölcsékben is. (2.9.)

E tényezők rendkívül szövevényesek és csak létrehozó okuk megszűntével tűnnek el. (2.10.) Az általuk kiváltott folyamatoktól a meditáció segítségével szabadulhatunk meg. (2.11.) Az éppen átélt és az eljövendő tapasztalás a [korábbi jó illetve rossz] cselekedetek nyomainak összességéből nő ki, s a szenvedést kiváltó tényezőkben gyökerezik. (2.12.) Amíg a gyökér megvan, megérlelődik a gyümölcs is: a születés, az élet [idejének múlása] és a tapasztalás. (2.13.) A tapasztalás gyümölcsei gyönyörteliek vagy fájdalmasak, aszerint, hogy bűnből vagy erényből származnak-e. (2.14.)

pariṇāma-tāpa-saṃskāra-duḥkhair guṇa-vṛtti-virodhāc ca duḥkham eva sarvaṃ
 vivekinaḥ ||15||
 heyaṃ duḥkham anāgatam ||16||
 draṣṭṛ-dṛśyayoḥ saṃyogo heya-hetuḥ ||17||
 prakāśa-kriyā-sthiti-śīlaṃ bhūvendriyātmakam bhogāpavargārtham dṛśyam ||18||
 viśeṣāviśeṣa-liṅga-mātra-aliṅgāni guṇa-parvāṇi ||19||
 draṣṭā dṛśi-mātraḥ śuddho 'pi pratyayānupaśyaḥ ||20||
 tadartha eva dṛśyasyātmā ||21||
 kṛtārtham prati naṣṭam apy anaṣṭam tad, anya-sādhāraṇatvāt ||22||
 sva-svāmi-śaktyoḥ sva-rūpopalabdhi-hetuḥ saṃyogaḥ ||23||
 tasya hetur avidyā ||24||
 tadabhāvāt saṃyogābhāvo hānaṃ. tad dṛśeḥ kaivalyam ||25||
 viveka-khyātir aviṣṭavā hānopāyaḥ ||26||
 tasya saptadhā prānta-bhūmiḥ prajñā ||27||
 yogāṅgānuṣṭhānād aśuddhi-kṣaye jñāna-dīptir, ā viveka-khyāteḥ ||28||

Mivel a Prakriti [szüntelenül zajló] átalakulásai, a tisztátalanság elégetése, az elemi létesülésaktusok szenvedéssel járnak, valamint a világban-való-megnyilvánulás folyamatai antagonisztikusak, a különbségtevő számára minden csupa szenvedés. (2.15.) Az eljövendő szenvedéstől meg kell szabadulni. (2.16.) E szenvedés a Látó⁹ és a Meglátandó¹⁰ összekapcsoltságából származik. (2.17.) A Meglátandót a tisztaság, az aktivitás és a tehetetlenség hármassága¹¹ jellemzi. A Meglátandó az alapelemeken és az érzékeken keresztül alapozza meg magát, a tapasztalást és a végső szabadulást szolgálva. (2.18.)

A minőségtényezők szintjei (*guṇaparvan*): [megkülönböztető-]jel-nélküli, jelet-tartalmazó, nem-sajátlagos és sajátlagos. (2.19.) A Látó a látás maga, mégsem érintik a felmerülő tudati képek. (2.20.) A Meglátandó lényege¹² a más(ik)ért-valóság.ⁱⁱⁱ (2.21.) Bár a Meglátandó eltűnik azok számára, akik elérik a célt, mégsem szűnik meg: közös marad mindenki más számára. (2.22.)

E két hatalom – a Birtok és a Birtokos¹³ – önforma-szerzésének alapja saját összekapcsoltságukban rejlik. (2.23.) Az összekapcsoltság oka a nem-tudás. (2.24.) Ha a nem-tudás megszűnik, összekapcsoltság sincs többé. Ez [a kiszabadulás] a Látás Egyedül-Valósága. (2.25.) A szabadulás eljövetele a Különbség soha nem szűnő megtapasztalása. (2.26.) A Különbség megtapasztalásával a legmélyebb szintig hatoló, hétszeres belátás¹⁴ jár együtt. (2.27.)

A jóga nyolctagú útján végighaladva elpusztul a tisztátalanság, felragyog a tudás világossága, és eljutunk a Különbség megtapasztalásához. (2.28.)

---

9 Purusa.

10 Prakriti.

11 A három minőségtényező (*guṇa*): *sattva*, *rajas* és *tamas*.

12 Átmanja.

13 Prakriti és Purusa.

14 *Prajñā*.

yama-niyamāsana-prāṇāyāma-pratyāhāra-dhāraṇā-dhyāna-samādhayo 'ṣṭāv
aṅgāni ||29||

ahiṃsā-satyāste-ya-brahmacaryā-parigrahā yamāḥ ||30||

jāti-deśa-kāla-samayānavacchinnāḥ sārvabhaumā mahā-vratam ||31||

śauca-saṃtoṣa-tapaḥ-svādhyāyeśvara-praṇidhānāni niyamāḥ ||32||

vitarka-bādhane pratipakṣa-bhāvanam ||33||

vitarkā hiṃsādayaḥ kṛta-kāritānumoditā lobha-krodha-moha-pūrvakā mṛdu-
madhyādhimātrā duḥkhājñānānanta-phalā iti pratipakṣa-bhāvanam ||34||

ahiṃsā-pratiṣṭhāyāṃ tat-saṃnidhau vaira-tyāgaḥ ||35||

satya-pratiṣṭhāyāṃ kriyā-phalāśrayatvam ||36||

asteya-pratiṣṭhāyāṃ sarva-ratnopasthānam ||37||

brahmacarya-pratiṣṭhāyāṃ vīrya-lābhaḥ ||38||

aparigraha-sthairye janma-kathaṃtā-saṃbodhaḥ ||39||

A nyolc tag: önmegtartóztatás, erénygyűjtés, [megfelelő] testhelyzet, a légzés felfüggesztődése, az érzékek visszahúzódása, összpontosítás, elmélyülés (meditáció) és számádhí. (2.29.)

Az öt önmegtartóztatás: nem-ártás, tartózkodás a hazugságtól (hűség az igazsághoz), tartózkodás a lopástól, tartózkodás a nemi élettől (szüzesség) és tartózkodás a szerzéstől (önként vállalt szegénység). (2.30.) Amikor az öt önmegtartóztatást származástól, helytől, időtől, vagy bármiféle más körülménytől függetlenül, korlátozás nélkül megtartjuk, nagy fogadalomról beszélünk. (2.31.)

Az öt erény: tisztaság, elégedettség, aszkézis, imádság és az Úr-istennek szentelődés. (2.32.) Amikor [bizonytalan, zavaró és káros] érzelmi indíttatások támadnak, az ellentétüket kell létrehozni. (2.33.) Az [ilyen] – elkövetett, mással véghezvitetett, vagy csupán engedélyezett – ártásból származó érzelmi indíttatások, sőt valójában az összes vágyból, dühből és káprázatból származó érzelmi indíttatás – legyen az gyenge, közepes vagy erős – vég nélküli szenvedést szül. [Legyőzésükhöz] az ellentétüket kell produkálni. (2.34.)

Aki a nem-ártásban megszilárdul, annak a környezetében is megszűnik a gyűlölködés. (2.35.) Aki az igazsághoz való hűségben megszilárdul, annak szavai beteljesülnek.^{iv} (2.36.) Aki a nem-lopásban megszilárdul, annak igazi kincsek tárulnak fel. (2.37.) Aki a szüzesség gyakorlásában megszilárdul, hősie erőre tesz szert. (2.38.) Aki a szegénység gyakorlásában szilárdan megalapozódik, az megérti, hogy mivégre született erre a világra. (2.39.)

śaucāt svāṅga-jugupsā parair asaṃsargaḥ ||40||
 sattva-śuddhi-saumanasyaikāgryendriya¹⁵-jayātma-darśana-yogyatvāni ca ||41||
 saṃtoṣād anuttamaḥ sukha-lābhaḥ ||42||
 kāyendriya-siddhir aśuddhi-kṣayāt tapasaḥ ||43||
 svādhyāyād iṣṭa-devatā-saṃprayogaḥ ||44||
 samādhi-siddhir īśvara-praṇidhānāt ||45||
 sthira-sukham āsanam ||46||
 prayatna-śaithilyānanta¹⁶-samāpattibhyām ||47||
 tato dvandvānabhighātaḥ ||48||
 tasmin sati śvāsa-praśvāsayor gati-vicchedaḥ prāṇāyāmaḥ ||49||
 bāhyā-bhyantara-stambha-vṛttir deśa-kāla-saṃkhyābhiḥ paridr̥ṣṭo dīrgha-
 sūkṣmaḥ ||50||
 bāhyā-bhyantara-viśayākṣepī caturthaḥ ||51||
 tataḥ kṣīyate prakāśāvaraṇam ||52||
 dhāraṇāsu ca yogyatā manasaḥ ||53||
 sva-viśayāsaṃprayoge cittasya sva-rūpānukāra ivendriyāṇāṃ pratyāhāraḥ ||54||
 tataḥ paramā vaśyatendriyāṇāṃ ||55||

[iti pātañjala-yogasūtre dvitīyaḥ sādhana-pādaḥ]

15 Aklujkar, YSm: ekāgrya-; KSS, Fórizs (1994): *ekāgratā*- (mint a 3.11–12-ben).

16 Aklujkar, YSm: -ananta; KSS, Fórizs (1994): *-anantya*. E változtatások a jelentést gyakorlatilag nem befolyásolják.

A tisztaság révén elfordul saját teste hívságaitól, és másokkal sem érintkezik [testileg]. (2.40.) [Ezzel együtt jár] a szattva-attribútum megtisztulása, az öröm, az egyhegyűség, az érzékek legyőzése, és alkalmassá válunk a lélek¹⁷-tapasztalásra. (2.41.)

A meglegedésből felülmúlhatatlan boldogság származik. (2.42.) A vezeklésből, a tisztátalanság elpusztításából a test és az érzékek tökéletesedése (2.43.). Az imádság a megszólított istenséggel való találkozáshoz vezet. (2.44.) Az Úr-istennek szentelődés pedig a számádhi megvalósulásához. (2.45.)

[A megfelelő] testhelyzet: stabil és kényelmes. (2.46.) A stabilitás és kényelem az erőlködés alábbhagyásából és az egybeesések sorozatából [származik].¹⁸ (2.47.) Ezután az ellentétek¹⁹ már nem jelentenek akadályt. (2.48.) Ekkor felfüggesztődik a légzés [szokásos formája], [azaz] a be és kilégzés folyamata [gyakorlatilag] megszakad – ez a pránájama. (2.49.) A külső és belső folyamat, valamint a[z együttes] legátlás folyamata – hely, idő és szám szerint tekintve – [rendkívül] meghosszabbodik és szinte észrevehetetlen finomságúvá válik.^v (2.50.)

A negyedik folyamat túllép a külső és belső szférán. (2.51.) Ezután semmivé foszlik a belső fényt takaró burok. (2.52.) Az elme alkalmassá válik az összpontosításra. (2.53.) Az érzékek visszahúzódása a tudat önformájához hasonlatos állapot, amelyben [az érzékek] saját [érzékelési] tartományukkal nem érintkeznek. (2.54.) Ez az érzékek teljes meghódításával jár. (2.55.)

(Így szólt a Jóga Patandzsali-féle vezérfonalának második része, a gyakorlás.)

---

¹⁷ *Ātman*.

¹⁸ Az egybeesésekkel kapcsolatban lásd az 1.41., 1.42., 1.43., 1.44., 1.46. és az 1.47. szútrákat is!

¹⁹ Hideg–meleg, stb.

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Tr̥tīyaḥ vibhūti-pādaḥ

HARMADIK RÉSZ: KÉPESSÉGEK

ṭṛtīyaḥ vibhūti-pādaḥ

deśa-bandhaś cittasya dhāraṇā ||1||
 tatra pratyayaika-tānatā dhyānam ||2||
 tad evārtha-mātra-nirbhāsaṃ sva-rūpa-śūnyam iva samādhiḥ ||3||
 trayam ekatra saṃyamaḥ ||4||
 taj-jayāt prajñālokaḥ ||5||
 tasya bhūmiṣu viniyogaḥ ||6||
 trayam antaraṅgaṃ pūrvebhyaḥ ||7||
 tad api bahiraṅgaṃ nirbījasya ||8||
 vyutthāna-nirodha-saṃskārayor abhibhava-prādurbhāvau nirodha-kṣaṇa-
 cittānvayo nirodha-pariṇāmaḥ ||9||
 tasya praśānta-vāhitā saṃskārāt ||10||
 sarvārthataikāgratayoḥ kṣayodayau cittasya samādhi-pariṇāmaḥ ||11||
 tataḥ punaḥ²⁰ śāntoditau tulya-pratyayau cittasyaikāgratā-pariṇāmaḥ ||12||
 etena bhūtendriyeṣu dharma-lakṣaṇāvasthā-pariṇāmā vyākhyātāḥ ||13||

---

20 Aklujkar, YSm: *tataḥ punaḥ*; Sastri and Sastri (1952): tataḥ helyett *tatra*; Ballantyne and Sastri Deva (1971) valamint KSS: mindkét első szó (tataḥ punaḥ) hiányzik; Hauer (1958) illetve Fórizs (1994): az első két szót zárójelben közli.

HARMADIK RÉSZ: KÉPESSÉGEK

Összpontosítás: az elme [egyetlen] ponthoz rögzülése. (3.1.) Meditáció: a felmerülő tudati képek egységbe olvadása. (3.2.) Ez akkor számádhí, ha egyedül a másért-valóság-teljessége ragyog, mintha az üresség volna a Prakriti önformája.^{vi} (3.3.)

Hármójuk együtt alkotja az [elme] igába fogás[á]t (szamjama). (3.4.) Ebből a győzelemből születik meg a színről-színre-való-megismerés. (3.5.) Az igába fogással szigorúan lépésről-lépésre szabad csak haladni. (3.6.) Ez a három az előzőeknél belsőbb tagok [az elme leigázásának útján]. (3.7.) De még ez a három is csupán külső tagja a magtalan számádhinak. (3.8.)

A felmerülés létesüléselemének elfojtódása, illetve a kioltódás létesüléselemének felszínre törése, [pontosabban] a kioltódás elemi időtartamának elmebeli vonzata a kioltódási átalakulás. (3.9.) Az átalakulás csendes lefolyása a[z alapjául szolgáló] létesüléselemnek köszönhető. (3.10.) Amikor a[z elme] mindenre-irányulás[a] eltűnik, miközben helyét átveszi az egyhegyűség, az az elme számádhí-átalakulása. (3.11.) Amikor a kialvó tudati kép helyébe hozzá hasonló tudati kép kerül, az az elme egyhegyűségi átalakulása. (3.12.) Ezáltal kifejtettük az alapelemeken és az érzékeken keresztül lezajló minőség-²¹, jelleg-²² és állapot-átalakulást²³ is. (3.13.)

21 *Dharmapariṇāma*, minőség-átalakulás. Ide tartozik – többek között – egy test (fatál, agyagkorsó, aranykarika) alakjának megváltozása.

22 *Lakṣaṇapariṇāma*, [időbeli-]jelleg-átalakulás. Az időbeli jelleg lehet bekövetkezett, éppen tapasztalt és még el nem jött. Például valami még el nem jött jellegűből éppen tapasztalt jellegűvé alakul át.

23 *Avasthāpariṇāma*, állapot-átalakulás: a Prakritiben minden pillanatban szünet nélkül zajló – közönségesen általában nem észlelhető – (elemi) átalakulások (elmebeli vonzata).

śāntoditāvyapadeśya-dharmānupātī dharmī ||14||
 kramānyatvaṃ pariṇāmānyatve hetuḥ ||15||
 pariṇāma-traya-saṃyamād atītānāgata-jñānam ||16||
 śabdārtha-pratyayānām itaretarādhyāsāt saṃkaraḥ. tat-pravibhāga-saṃyamāt
 sarva-bhūta-ruta-jñānam ||17||
 saṃskāra-sākṣat-karaṇāt pūrva-jāti-jñānam ||18||
 pratyayasya para-citta-jñānam ||19||
 na ca tat sālambanaṃ, tasyāviśayībhūtatvāt ||20||
 kāya-rūpa-saṃyamāt tad-grāhya-śakti-stambhe cakṣuḥ-prakāśā-saṃprayoge
 'ntar-dhānam ||21||
 sopakramaṃ nirupakramaṃ ca karma tat-saṃyamād aparānta-jñānam,
 ariṣṭebhyo vā ||22||
 maitryādiṣu balāni ||23||
 baleṣu hasti-balādīni ||24||
 pravṛttyāloka-nyāsāt sūkṣma-vyavahita-viprakṛṣṭa-jñānam ||25|| bhuvana-
 jñānaṃ sūrye saṃyamāt ||26||
 candre tārā-vyūha-jñānam ||27||
 dhruve tad-gati-jñānam ||28||

Ami végigköveti a kialudt, az éppen felmerülő és a még-rá-nem-mutatható (tény)minőség (*dharma*) útját, azt minősülőnek (*dharmin*) nevezzük.^{vii} (3.14.) Az átalakulás különbözősége az idősor különbözőségén alapul. (3.15.) A három átalakulás igába fogása a már bekövetkezett és a még-el-nem-jött ismeretéhez vezet. (3.16.) A szó, a jelentés és a tárgy felmerülő tudati képe [gyakran] összekeveredik, mert általában azonosítjuk őket egymással. Hármójukra alkalmazva a számjamat minden élőlény beszédét megértjük. (3.17.) A létesülés-elemek közvetlen észlelésén alapul a korábbi létesülési állapotok ismerete. (3.18.) Egy másik elmében felmerülő tudati képek igába fogása a másik elméről való ismerethez vezet (3.19.); ez azonban nem jelenti a felmerülő tudati képek támasztékául szolgáló tárgyak ismeretét is egyben, hiszen azokra nem is vonatkozott az igába fogás. (3.20.) A test-formára alkalmazott számjama (annak) eltűnéséhez vezet, észlelhetőségének legátlásával, [úgy, hogy a test kívül kerül] a szem észlelés-tartományán. (3.21.) A tett gyümölcseinek beérése (*karma*) lehet gyors vagy lassú. A karma, illetve az előjelek, igába fogása a halál (idejének) ismeretéhez vezet. (3.22.) A szeretet (és a többiek²⁴) igába fogásából (lelki) erő származik. (3.23.) Az erő igába fogásával (akár) elefántok, vagy egyéb vadállatok, erejére (is) szert tehetünk. (3.24.) A kisugárzás igába fogása²⁵ a finom, az eltakart és a távoli dolgok ismeretéhez vezet. (3.25.) A Napra irányuló számjama a mindenség ismeretéhez vezet. (3.26.) A Holdra irányuló számjama a csillagok állásának ismeretére vezet. (3.27.) A sarkcsillagra irányuló számjama a csillagok mozgásának ismeretére vezet.(3.28.)

---

24 Részvét, öröm, béketűrés.

25 *Nyāsa*, rögzítése.

nābhi-cakre kāya-vyūha-jñānam ||29||
 kaṅṭha-kūpe kṣut-pipāsā-nivṛttiḥ ||30||
 kūrma-nāḍyāṃ sthairyam ||31||
 mūrdha-jyotiṣi siddha-darśanam ||32||
 prātibhād vā sarvam ||33||
 hṛdaye citta-saṃvit ||34||
 sattva-puruṣayor atyantāsaṃkīrṇayoḥ pratyayāviśeṣo bhogaḥ parārthāt²⁶ svārtha-
 saṃyamāt puruṣa-jñānam ||35||
 tataḥ prātibha-śrāvaṇa-vedanādarśāsvāda-vārtā jāyante ||36||
 te samādhāv upasargā. vyutthāne siddhayaḥ ||37||
 bandha-kāraṇa-śaithilyāt pracāra-saṃvedanāc ca cittasya para-śarīrāveśaḥ ||38||
 udāna-jayāj jala-paṅka-kaṅṭakādiṣv asaṅga utkrāntiś ca ||39||
 samāna-jayāt prajvalanam²⁷ ||40||
 śrotrākāśayoḥ saṃbandha-saṃyamād divyaṃ śrotram ||41||

26 Aklujkar: *parāthavāt*; Sastri and Sastri (1952), YSm: *parārthāt*, KSS, Hauer (1958) és Fórizs (1994): *parārthānya*.

27 Aklujkar: *jayāj-jvalanam*, YSm: *jayā(!)-jvalanam*; KSS, Hauer (1958) és Fórizs (1994): *jayāt prajvalanam*.

A köldök-központra (*nābhi-cakra*) alkalmazott számjama a test szerveződésének ismeretére vezet. (3.29.) A torokra irányuló számjama az éhség és a szomjúság megszűnéséhez vezet. (3.30.) A teknősbéka-járatra (*kūrmanāḍī*) alkalmazott számjama (mozdíthatatlan) nyugalomhoz vezet. (3.31.) A koronális fényre irányuló számjama a sziddhák²⁸ látásához vezet. (3.32.) A[z intuíció] felvillanás[ának] igába fogása [a tudás] kiteljesedés[é]hez vezet. (3.33.) A szívre alkalmazott számjama az elme megismeréséhez vezet. (3.34.)

A tapasztalás tudati képek felmerülése, (ami) a *sattva* és a – (Prakritivel) soha²⁹ össze nem keveredő³⁰ – Purusa meg-nem-különböztetésével függ össze. A Prakriti Má(sik)ért-valóságára, és a Purusa önmagáért-valóságára alkalmazott számjama a Purusa megismeréséhez vezet. (3.35.) Ebből a hallás, a tapintás, a látás, az ízlelés és a szaglás felragyogása³¹ (származik). (3.36.) Ezek [a csodálatos képességek] a számadhi során [akadályt jelentő] járulékok, [míg] a felmerülés állapotában vívmányoknak tűnnek. (3.37.)

A megkötöttség okainak gyengülésével, illetve a tudat színre lépésének megértésével, az elme belép[het] egy másik testbe. (3.38.) A felső életáram (*udāna*) uralásával a víz, a sár, a tövisek (stb.) nem jelentenek akadályt;³² és felemelked[het]ünk³³. (3.39.) A középső életáram (*samāna*) uralása a belső tűz fellángolásához³⁴ vezet. (3.40.) A hallóerő és az éter³⁵ kölcsönviszonyára alkalmazott számjama mennyei halláshoz vezet. (3.41.)

28 Tökéletessé lettek (*siddha*).

29 *Atyanta*, vég nélkül megmaradó (/örökké tartó /abszolút) módon.

30 *Asamkīrṇa*.

31 Nem-közönséges intenzitású felerősödése.

32 Nem nehezedünk beléjük.

33 A mély víz vagy sár felszínére emelkedhetünk. Más értelmezés szerint elválhatunk a testünkötől.

34 Ragyogáshoz.

35 *Ākāśa*, éter, űr.

kāyākāśayoḥ saṃbandha-saṃyamāl laghu-tūla-samāpattes cākāśa-
 gamanam ||42||
 bahir akalpitā vṛttir mahā-videhā. tataḥ prakāśāvaraṇa-kṣayaḥ ||43||
 sthūla-sva-rūpa-sūkṣmānva-yārthavattva-saṃyamād bhūta-jayaḥ ||44||
 tato 'ṇimādi-prādurbhāvaḥ kāya-saṃpat tad-dharmānabhighātaś ca ||45||
 rūpa-lāvaṇya-bala-vajra-saṃhananatvāni kāya-saṃpat ||46|| grahaṇa-sva-
 rūpāsmītānvayārthavattva-saṃyamād indriya-jayaḥ ||47||
 tato mano-javitvaṃ vikaraṇa-bhāvaḥ pradhāna-jayaś ca ||48||
 sattva-puruṣānyatā-khyāti-mātrasya sarva-bhāvā-dhiṣṭhātṛtvaṃ sarva-jñātṛtvaṃ
 ca ||49||
 tad-vairāgyād api doṣa-bija-kṣaye kaivalyam ||50||
 sthānyupanimantraṇe saṅga-smayākaraṇaṃ punar aniṣṭa-prasaṅgāt ||51||
 kṣaṇa-tat-kramayoḥ saṃyamād vivekajaṃ jñānam ||52||
 jāti-lakṣaṇa-deśair anyatānavacchedāt tulyayos tataḥ pratipattiḥ ||53||
 tāraḥ sarva-viṣayaṃ sarvathā-viṣayam akramaṃ ceti vivekajaṃ jñānam ||54||
 sattva-puruṣayoḥ śuddhi-sāmye kaivalyam iti³⁶ ||55||

[iti (pātañjala-yogasūtre) vibhūti-pādas tṛtīyaḥ]

36 Aklujkar, YSm: *iti*-vel zárul a szútra; Ballantyne and Sastri Deva (1971), KSS, Hauer (1958) és Fórizs (1994): nem szerepel *iti* a szútra végén.

A test és az éter kölcsönviszonyára alkalmazott számjama, s a vatta könnyűségével való egybeesés, az éter átszeléséhez vezet. (3.42.)

[Amikor] valóságos[an bekövetkezik] a külsődleges tudati folyamatok nagyteljesítés, [akkor] a belső fényt takaró burok semmivé foszlik. (3.43.) A testesség, az önforma, a légiesség, az összefüggőség és a másért-valóság igába fogása az elemek legyőzéséhez vezet. (3.44.) Ebből az atomi jelleg és velejáróinak megmutatkozása, a test kiteljesedése, illetve minőségeinek elpusztíthatatlansága származik. (3.45.) A test kiteljesedése: szépség, kellem, erő és gyémántkeménység. (3.46.) A megragadás, az önforma, az ,(én) vagyok'-ság, az összefüggőség és a másért-valóság igába fogása az érzékek legyőzéséhez vezet. (3.47.) Ebből az elme sebes szárnyalása, az érzéki tapasztaláson való túlemelkedés és az Ősalap legyőzése származik. (3.48.) Aki megtapasztalja a különbséget Prakriti legmagasztosabb formája és Purusa között, az minden létesülési állapot fölött uralmat szerez és mindentudóvá válik. (3.49.) Amikor pedig a vágytalanság révén még ettől is megszabadul, akkor a bűn magjának a megsemmisülése nyomán megvalósul az Egyedül-Valóság. (3.50.)

Midőn mennyei lények hívják, ne hagyja, hogy ragaszkodás vagy büszkeség zavarja meg, mivel ez újra nemkívánatos következményeket vonhat maga után.

Az elemi időtartam, illetve az ilyen időtartamokból felépülő átváltozási idősorok igába fogása vezet a különbségtételből fakadó tudáshoz. (3.52.) Ezáltal olyan – hasonlók közötti – különbségekről is tudomást szerzünk, amelyek fajtájuk, (időbeli) jellegük, és (térbeli) pozíciójuk alapján egyébként megkülönböztethetetlenek. (3.53.) Szabadító, minden tárgyat felölelő, minden időt magába foglaló, sorrendiségen túli – íme ilyen a különbségtételből fakadó tudás. (3.54.)3.55.[Amikor] Prakriti legmagasztosabb formájának tisztasága megegyezik Purusa tisztaságával – [íme az] Egyedül-Valóság.

(Így szólt a Jóga Patandzsali-féle vezérfonalának harmadik része, a képességek.)

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Caturthaḥ kaivalya-pādaḥ

NEGYEDIK RÉSZ: MEGSZABADULÁS

caturthaḥ kaivalya-pādaḥ

janmauṣadhi-mantra-tapaḥ-samādhijāḥ siddhayaḥ ||1|| jātyantara-pariṇāmaḥ
 prakṛtyāpūrāt ||2||
 nimittam aprayojakaṃ prakṛtīnām. varaṇa-bhedas tu tataḥ kṣetrikavat ||3||
 nirmā-ṇa-cittāny asmitā-mātrāt ||4||
 pravṛtti-bhede prayojakaṃ cittam ekam anekeṣām ||5||
 tatra dhyānam anāśayam ||6||
 karmāśuklākṛṣṇaṃ yoginas. trividham itareṣām ||7||
 tatas tad-vipākānuguṇānām evābhivyaktir vāsanānām ||8||
 jāti-deśa-kāla-vyavahitānām apy ānan-taryaṃ, smṛti-saṃskārayor eka-rūpatvāt ||
 9||
 tāsām anāditvaṃ cāśiṣo nityatvāt ||10||
 hetu-phalāśrayālambanaiḥ saṃgr̥hitatvād eṣām abhāve tadabhāvaḥ ||11||
 atītānāgataṃ sva-rūpato 'sty adhva-bhedād dharmāṇām ||12||

NEGYEDIK RÉSZ: MEGSZABADULÁS³⁷

A(z imént tárgyalt) képességek vagy veleszületettek, vagy különleges hatású növények,³⁸ mantrák, aszkézis illetve számadhi szüli őket.

Egy másik létesülési állapotba történő átalakulás a Prakriti túláradásából [következik]. (4.2.) Ennélfogva a [szükségképpen] (formatív) ok³⁹ a[z egyes] prakritiknek⁴⁰ nem létrehozója, csupán a [lehetőségek megvalósulásának útjában álló] gátat szakítja át, mint a földműves[, amikor utat nyit a víznek]. (4.3.) Az egyes megformálódó elmék az ,(én) vagyok' [egyetemes egységének] teljességén alapulnak. (4.4.) A sok megjelenő áttörésében Egy Elme az irányadó. (4.5.) Emiatt [válík] az összes létesüleselem elmélyülés-szülte maradéktalan kioltódása [lehetőségessé]. (4.6.)

Aki az elmét leigázta, annak tettei se nem fehérek, se nem feketék; mások cselekedetei viszont háromfélék. (4.7.) A[z ilyen] tetteket (mindig) követi e tettek gyümölcseinek beérése. Ennek során a létesülés kezdeményei megérlelik a bennük rejlő gyümölcsöt. (4.8.) Bár [a tett és gyümölcse] a létesülés állapota, valamint tér és idő szerint [általában] el vannak választva egymástól, szakadatlan az oksági lánc, mely a létesüleselemek és az (össz)emlékezés^{viii} [sajátos] megfelelésén⁴¹ alapul. (4.9.)

A létesülés-kezdemények kezdet nélkülisége a vágy örök jelenvalóságából következik. (4.10.) Mivel az ok és a következmény összekapcsoltsága tartja össze őket, az előbbi megszűntével az utóbbiak is megszűnnek. (4.11.) A már bekövetkezett [múlt] és a még-el-nem-jött [jövő] önformájuk szerint [a jelenben] vannak a dharmák út-áttörése folytán. (4.12.)

³⁷ *Kaivalya*: Egy-ség, Egyedül-Valóság, Teljesség.

³⁸ *Oṣadhi*.

³⁹ *Nimitta*: formatív ok, *upādāna*: anyagi ok.

⁴⁰ Prakritik: a létesülés megformálódó stabil állapotai (illetve a nekik megfelelő átalakulási folyamatok).

⁴¹ Konformitásán (*eka-rūpatvāi*).

te vyakta-sūkṣmā guṇātmānaḥ ||13||
 pariṇāmaikatvād vastu-tattvam ||14||
 vastu-sāmye citta-bhedāt tayor vibhaktaḥ panthāḥ ||15||
 na caika-citta-tantraṃ vastu tad apramāṇakaṃ tadā kiṃ syāt ||16||
 taduparāgāpekṣitvāt⁴² cittasya vastu jñātājñātam ||17||
 sadā jñātāś citta-vṛttayas, tat-prabhoḥ puruṣasyāpariṇāmitvāt ||18||
 na tat svābhāsaṃ, dṛśyatvāt ||19||
 eka-samaye cobhayānavadhāraṇam ||20||
 cittāntara-dṛśye buddhi-buddher atiprasaṅgaḥ smṛti-saṃkaraś
 ca ||21||
 citer apratisaṃkramāyās tadākārāpattau sva-buddhi-saṃvedanam ||22||

---

42 KSS, Hauer (1958), Fórizs (1994), YSm: apekṣitvāt; Ballantyne and Sastri Deva (1971): apekṣitatvāt; Aklujkar: -apekṣatvāt.

Ezek (a praktikák) – akár megnyilvánultak, akár (észrevehetetlenül) finomak – a minőségtényezőkből építik fel önmagukat. (4.13.) A dolgok⁴³ az átalakulás egységéből merítik valóságukat. (4.14.) Abból, hogy az elme áttöréskor beavatkozik a dolgok egyensúlyába, következik, hogy azok eltérő utakat jár[hat]nak be. (4.15.) De a dolgok nem [kizárólag] egyetlen elmétől függenek[, hiszen]: mi történik akkor, ha az [az elme] nem szerez róluk tudomást? (4.16.) Mivel a tudomásszerzés előfeltétele az (elme) felkavarodása, ezért bármely dolog⁴⁴ egyszerre tudás és nem-tudás.^{ix} (4.17.) Az egyes tudatfolyamatok [során felmerülő képek] azért válhatnak minden pillanatban [közösen] ismertté, mert a Prakriti [szüntelenül zajló átalakulásai közepette, annak] ura, Purusa, megmarad [örökre] nemátalakuló.^x (4.18.)

Mivel maga is meglátandó, a Prakriti nem önfényben-ragyogó (4.19.), [hiszen] mindkettő egyidejűleg nem nyerhet megerősítést. (4.20.) Ha a (Prakritihez tartozó) Elmét megvilágító fény csupán egy másik Elme volna, akkor ez szükségképpen az [egyetlen] Értelem (buddhi) helyett buddhik egymásutánjának végeláthatatlan láncolatával járna; ráadásul az emlék[ezés] is kibogozhatatlanul összekuszálódna. (4.21.)

A Prakriti alakot öltése, önnön Értelmének felismerése [azért valósulhat meg], mert az Önfényben Ragyogó (Purusa) időbe nem merülő. (4.22.)

---

43 Szó szerint lakosok (*vastu*). Minden dolog szükségképpen valahol lakozik. Ez a valahol: *Prakṛiti>buddhi>citta*.

44 *Cittasya vastu*, az elme lakosa.

draṣṭṛ-dṛśyoparaktaṃ cittaṃ sarvārtham ||23||
 tad asaṃkhyeya-vāsanābhiś-citraṃ⁴⁵ api parārthaṃ, saṃhatya-kāritvāt ||24||
 viśeṣa-darśina ātma-bhāva-bhāvanā-vinivṛttiḥ⁴⁶ ||25||
 tadā viveka-nimnaṃ kaivalya-prāg-bhāraṃ cittaṃ ||26||
 tac-chidreṣu pratyayāntarāṇi saṃskārebhyaḥ ||27||
 hānam eṣāṃ kleśavad uktam ||28||
 prasaṃkhyāne 'py akusidasya sarvathā-viveka-khyāter dharma-meghaḥ
 samādhiḥ ||29||
 tataḥ kleśa-karma-nivṛttiḥ ||30||
 tadā sarvāvaraṇa-malāpetasya jñānasyānantyāj jñeyam alpam ||31||
 tataḥ kṛtārthānāṃ pariṇāma-krama-samāptir⁴⁷ guṇānām ||32|| kṣaṇa-pratiyogī
 pariṇāmāparānta-nirgrāhyaḥ kramaḥ ||33|| puruṣārtha-śūnyānāṃ guṇānāṃ
 pratiprasavaḥ kaivalyaṃ, sva-rūpa-pratiṣṭhā vā citi-śaktir⁴⁸ iti ||34||

[iti śrī pātañjala yogasūtre kaivalya pādaś caturthaḥ samāptaḥ]

45 Aklujkar: *-vāsanā citram*; Ballantyne and Sastri Deva (1971), KSS, Hauer (1958), Fórizs (1994): *-vāsanābhiś-citraṃ*; YSm: *-vāsanābhiś-cittam* (!)

46 KSS, Sastri and Sastri (1952), Hauer (1958), Fórizs (1994): *-bhāvanā-nivṛttiḥ*; Ballantyne and Sastri Deva (1971), Aklujkar, YSm: *-bhāvanā-vinivṛttiḥ*.

47 Aklujkar: *-krama-parisamāptir*; Ballantyne and Sastri Deva (1971), KSS, Hauer (1958), Fórizs (1994), YSm: *-krama-samāptir*.

48 KSS: *-śakter*.

A Látó és a Meglátandó által is felkavart elme mindenre irányuló. (4.23.) [Ugyanakkor] annak ellenére, hogy számtalan létesüléskezdemény zavarja fel, Az⁴⁹ – a megvalósítandó közös feladat miatt – a Másik⁵⁰ felé irányul. (4.24.) Amikor a különbséget megtapasztalja, önmaga [folyamatos] létesülésének létrehozása megszakad. (4.25.) Ahogy mélyül a különbségtevés, úgy vonzza maga felé az Egyedül-Valóság az elmét. (4.26.) Amíg a különbségtevés meg-megszakad, a hátramaradt létesüleselemekből különféle értelmi folyamatok merülnek fel. (4.27.) Ezek kiküszöbölésével kapcsolatban [lásd] a szenvedést kiváltó tényezőkkel foglalkozó részben mondottakat. (4.28.)

Midőn meditációja mélyén [feltárulnak a Világ hatalmai, s ő] számbavéve [a Mindenséget] mindenről lemond, akkor eljő hozzá a Különbség átéléséből származó Igazság[-hatalmának]-felhője-szamádhi. (4.29.) Ezzel a tettek és szenvedést-kiváltó-tényezők visszahúzó láncza elszakad. (4.30.) Ekkor a tisztátalanság minden hordalékától megszabadult Tudás végtelenné; míg a tudnivalók köre jelentéktelenné válik. (4.31.) Ezzel a céljukat betöltött gunák átalakulásának [idő]sora véget ér. (4.32.) Az átalakulás [idő]sora az elemi időtartammal szemben a változás lezajlásának észleléséig tart[ó elemi időtartamok sora]. (4.33.) [A céljukat betöltött gunák] a Purusáért-valóság üressé válásával visszamerülnek [a Prakriti meg nem nyilvánuló mélységeibe]. [Megmarad] az önformájában nyugvó Egyedül-Valóság, az önmagát-megvilágító-tudás hatalma. (4.34.)

(Így szólt a Jóga Patandzsali-féle vezérfonalának negyedik része, a megszabadulás.)

---

49 *Prakṛti>buddhi>citta*.

50 Purusa.

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

पातञ्जलयोगसूत्रम्

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

प्रथमः समाधिपादः ।

अथ योगानुशासनम् ॥१॥

योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः ॥२॥

तदा द्रष्टुः स्वरूपेऽवस्थानम् ॥३॥

वृत्तिसारूप्यम् इतरत्र ॥४॥

वृत्तयः पञ्चतय्यः क्लिष्टा अक्लिष्टाः ॥५॥

प्रमाणविपर्ययविकल्पनिद्रास्मृतयः ॥६॥

प्रत्यक्षानुमानागमाः प्रमाणानि ॥७॥

विपर्ययो मिथ्याज्ञानम् अतद्रूपप्रतिष्ठम् ॥८॥

शब्दज्ञानानुपाती वस्तुशून्यो विकल्पः ॥९॥

अभावप्रत्ययालम्बना वृत्तिर्निद्रा ॥१०॥

अनुभूतविषयासंप्रमोषः स्मृतिः ॥११॥

अभ्यासवैराग्याभ्यां तन्निरोधः ॥१२॥

तत्र स्थितौ यत्नोऽभ्यासः ॥१३॥

स तु दीर्घकालनैरन्तर्यसत्कारासेवितो दृढभूमिः ॥१४॥

दृष्टानुश्रविकविषयवितृष्णस्य वशीकारसंज्ञा वैराग्यम् ॥१५॥

तत्परं पुरुषख्यातेर्गुणवैतृष्ण्यम् ॥ १६ ॥
 वितर्कविचारानन्दास्मितारूपानुगमात् संप्रज्ञातः ॥ १७ ॥
 विरामप्रत्ययाभ्यासपूर्वः संस्कारशेषोऽन्यः ॥ १८ ॥
 भवप्रत्ययो विदेहप्रकृतिलयानाम् ॥ १९ ॥
 श्रद्धावीर्यस्मृतिसमाधिप्रज्ञापूर्वक इतरेषाम् ॥ २० ॥
 तीव्रसंवेगानाम् आसन्नः ॥ २१ ॥
 मृदुमध्याधिमात्रत्वात् ततोऽपि विशेषः ॥ २२ ॥
 ईश्वरप्रणिधानाद् वा ॥ २३ ॥
 क्लेशकर्मविपाकाशयैरपरामृष्टः पुरुषविशेष ईश्वरः ॥ २४ ॥
 तत्र निरतिशयं सर्वज्ञत्वबीजम् ॥ २५ ॥
 स पूर्वेषाम् अपि गुरुः कालेनानवच्छेदात् ॥ २६ ॥
 तस्य वाचकः प्रणवः ॥ २७ ॥
 तज्जपस्तदर्थभावनम् ॥ २८ ॥
 ततः प्रत्यक्चेतनाधिगमोऽप्यन्तरायाभावश्च ॥ २९ ॥

व्याधिस्त्यानसंशयप्रमादालस्याविरतिभ्रान्तिदर्शनालब्धभूरू
 मिकत्वानवस्थितत्वानि चित्तविक्षेपास्तेऽन्तरायाः ॥ ३० ॥
 दुःखदौर्मनस्याङ्गमेजयत्वश्वासप्रश्वासा विक्षेपसहभुवः ॥ ३१ ॥
 तत्प्रतिषेधार्थम् एकतत्त्वाभ्यासः ॥ ३२ ॥
 मैत्रीकरुणामुदितोपेक्षणां
 सुखदुःखपुण्यापुण्यविषयाणां भावनातश्चित्तप्रसादनम् ॥ ३३ ॥
 प्रच्छेदनिविधारणाभ्यां वा प्राणस्य ॥ ३४ ॥
 विषयवती वा प्रवृत्तिरुत्पन्ना मनसः स्थितिनिबन्धिनी ॥ ३५ ॥
 विशोका वा ज्योतिष्मती ॥ ३६ ॥
 वीतरागविषयं वा चित्तम् ॥ ३७ ॥
 स्वप्ननिद्राज्ञानालम्बनं वा ॥ ३८ ॥
 यथाभिमतध्यानाद् वा ॥ ३९ ॥
 परमाणु परममहत्त्वान्तोऽस्य वशीकारः ॥ ४० ॥

क्षीणवृत्तेरभिजातस्येव मणेग्रहीतृग्रहणग्राह्येषु

तत्स्थितदञ्जनतासमापत्तिः ॥ ४१ ॥

तत्र शब्दार्थज्ञानविकल्पैः संकीर्णा सवितर्का समापत्तिः ॥ ४२ ॥

स्मृतिपरिशुद्धौ स्वरूपशून्येवार्थमात्रनिर्भासा निर्वितर्का ॥ ४३ ॥

एतयैव सविचारा निर्विचारा च सूक्ष्मविषया

व्याख्याता ॥ ४४ ॥

सूक्ष्मविषयत्वं चालिङ्गपर्यवसानम् ॥ ४५ ॥

ता एव सबीजः समाधिः ॥ ४६ ॥

निर्विचारवैशारद्येऽध्यात्मप्रसादः ॥ ४७ ॥

तंभरा तत्र प्रज्ञा ॥ ४८ ॥

श्रुतानुमानप्रज्ञाभ्याम् अन्यविषया विशेषार्थत्वात् ॥ ४९ ॥

तज्जः संस्कारो न्यसंस्कारप्रतिबन्धी ॥ ५० ॥

तस्यापि निरोधे सर्वनिरोधान् निर्वीजः समाधिः ॥ ५१ ॥

इति पातञ्जलयोगसूत्रे प्रथमः समाधिपादः समाप्तः ।

द्वितीयः साधनपादः ।

तपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि क्रियायोगः ॥१॥

समाधिभावनार्थः क्लेशतनूकरणार्थञ्च ॥२॥

अविद्यास्मितारागद्वेषाभिनिवेशाः क्लेशाः ॥३॥

अविद्या क्षेत्रम् उत्तरेषां प्रसुप्ततनुविच्छिन्नोदाराणाम् ॥४॥

अनित्याशुचिदुःखानात्मसु नित्यशुचिसुखात्मख्यातिरविद्या ॥५॥

दृग्दर्शनशक्त्योरेकात्मतेवास्मिता ॥६॥

सुखानुशयी रागः ॥७॥

दुःखानुशयी द्वेषः ॥८॥

स्वरसवाही विदुषोऽपि तथारूढो भिनिवेशः ॥९॥

ते प्रतिप्रसवहेयाः सूक्ष्माः ॥१०॥

ध्यानहेयास्तद्वृत्तयः ॥११॥

क्लेशमूलः कर्माशयो दृष्टादृष्टजन्मवेदनीयः ॥१२॥

सति मूले तद्विपाको जात्यायुर्भोगाः ॥१३॥

ते ल्लादपरितापफलाः पुण्यापुण्यहेतुत्वात् ॥१४॥

परिणामतापसंस्कारदुःखैर्गुणवृत्तिविरोधाच्च च दुःखम्

एव सर्वं विवेकिनः ॥ १५ ॥

हेयं दुःखम् अनागतम् ॥ १६ ॥

द्रष्टृदृश्ययोः संयोगो हेयहेतुः ॥ १७ ॥

प्रकाशक्रियास्थितिशीलं भूतेन्द्रियात्मकं भोगापवर्गार्थं

दृश्यम् ॥ १८ ॥

विशेषाविशेषलिङ्गमात्रालिङ्गानि गुणपर्वाणि ॥ १९ ॥

द्रष्टा दृशिमात्रः शुद्धोऽपि प्रत्ययानुपश्यः ॥ २० ॥

तदर्थं एव दृश्यस्यात्मा ॥ २१ ॥

कृतार्थं प्रति नष्टम् अप्यनष्टं तदन्यसाधारणत्वात् ॥ २२ ॥

स्वस्वामिशक्त्योः स्वरूपोपलब्धिहेतुः संयोगः ॥ २३ ॥

तस्य हेतुरविद्या ॥ २४ ॥

तदभावात् संयोगाभावो हानं । तद्दृशेः कैवल्यम् ॥ २५ ॥

विवेकख्यातिरविप्लवा हानोपायः ॥ २६ ॥

तस्य सप्तधा प्रान्तभूमिः प्रजा ॥ २७ ॥

योगाङ्गानुष्ठानाद् अशुद्धिक्षये ज्ञानदीप्तिरा

विवेकख्यातेः ॥ २८ ॥

यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारधारणाध्यानसमाधयोऽष्टाव
अङ्गानि ॥ २९ ॥

अहिंसासत्यास्तेयब्रह्मचर्यापरिग्रहा यमाः ॥ ३० ॥

जातिदेशकालसमयानवच्छिन्नाः सार्वभौमा महाव्रतम् ॥ ३१ ॥

शौचसंतोषतपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि नियमाः ॥ ३२ ॥

वितर्कबाधने प्रतिपक्षभावनम् ॥ ३३ ॥

वितर्का हिंसादयः कृतकारितानुमोदिता लोभक्रोधमोहपूर्वका
मृदुमध्याधिमात्रा दुःखाज्ञानानन्तफला इति

प्रतिपक्षभावनम् ॥ ३४ ॥

अहिंसाप्रतिष्ठायां तत्सन्निधौ वैरत्यागः ॥ ३५ ॥

सत्यप्रतिष्ठायां क्रियाफलाश्रयत्वम् ॥ ३६ ॥

अस्तेयप्रतिष्ठायां सर्वरत्नोपस्थानम् ॥ ३७ ॥

ब्रह्मचर्यप्रतिष्ठायां वीर्यलाभः ॥ ३८ ॥

अपरिग्रहस्थैर्ये जन्मकथंतासंबोधः ॥ ३९ ॥

शौचात् स्वाङ्गजुगुप्सा परैरसंसर्गः ॥ ४० ॥
 सत्त्वशुद्धिसौमनस्यैकाग्र्येन्द्रियजयात्मदर्शनयोग्यत्वानि च ॥ ४१ ॥
 संतोषाद् अनुत्तमः सुखलाभः ॥ ४२ ॥
 कायेन्द्रियसिद्धिरशुद्धिक्षयात् तपसः ॥ ४३ ॥
 स्वाध्यायाद् इष्टदेवतासंप्रयोगः ॥ ४४ ॥
 समाधिसिद्धिरीश्वरप्रणिधानात् ॥ ४५ ॥
 स्थिरसुखम् आसनम् ॥ ४६ ॥
 प्रयत्नशैथिल्यानन्तसमापत्तिभ्याम् ॥ ४७ ॥
 ततो द्वन्द्वानभिघातः ॥ ४८ ॥
 तस्मिन् सति श्वासप्रश्वासयोर्गतिविच्छेदः प्राणायामः ॥ ४९ ॥
 बाह्याभ्यन्तरस्तम्भवृत्तिः देशकालसंख्याभिः
 परिदृष्टो दीर्घसूक्ष्मः ॥ ५० ॥
 बाह्याभ्यन्तरविषयाक्षेपी चतुर्थः ॥ ५१ ॥
 ततः क्षीयते प्रकाशावरणम् ॥ ५२ ॥
 धारणासु च योग्यता मनसः ॥ ५३ ॥
 स्वस्वविषयासंप्रयोगे चित्तस्य स्वरूपानुकार इवेन्द्रियाणां
 प्रत्याहारः ॥ ५४ ॥
 ततः परमा वश्यतेन्द्रियाणाम् ॥ ५५ ॥
 इति पातञ्जलयोगसूत्रे द्वितीयः साधनपादः समाप्तः ।

तृतीयः विभूतिपादः ।

देशबन्धश्चित्तस्य धारणा ॥१॥

तत्र प्रत्ययैकतानता ध्यानम् ॥२॥

तद् एवार्थमात्रनिर्भासं स्वरूपशून्यम् इव समाधिः ॥३॥

त्रयम् एकत्र संयमः ॥४॥

तज्जयात् प्रज्ञाऽऽलोकः ॥५॥

तस्य भूमिषु विनियोगः ॥६॥

त्रयम् अन्तरङ्गं पूर्वैभ्यः ॥७॥

तद् अपि बहिरङ्गं निर्बीजस्य ॥८॥

व्युत्थाननिरोधसंस्कारयोरभिभवप्रादुर्भावौ

निरोधक्षणचित्तान्वयो निरोधपरिणामः ॥९॥

तस्य प्रशान्तवाहिता संस्कारात् ॥१०॥

सर्वार्थतैकाग्रतयोः क्षयोदयौ चित्तस्य समाधिपरिणामः ॥११॥

ततः पुनः शान्तोदितौ तुल्यप्रत्ययौ

चित्तस्यैकाग्रतापरिणामः ॥१२॥

एतेन भूतेन्द्रियेषु धर्मलक्षणवस्थापरिणामा

व्याख्याताः ॥१३॥

शान्तोदिताव्यपदेश्यधर्मानुपाती धर्मी ॥ १४ ॥
 क्रमान्यत्वं परिणामान्यत्वे हेतुः ॥ १५ ॥
 परिणामत्रयसंयमाद् अतीतानागतज्ञानम् ॥ १६ ॥
 शब्दार्थप्रत्ययानाम् इतरेतराध्यासात् संकरः ।
 तत्प्रविभागसंयमात् सर्वभूतरुतज्ञानम् ॥ १७ ॥
 संस्कारसाक्षत्करणात् पूर्वजातिज्ञानम् ॥ १८ ॥
 प्रत्ययस्य परचित्तज्ञानम् ॥ १९ ॥
 न च तत् सालम्बनंरुतस्याविषयीभूतत्वात् ॥ २० ॥
 कायरूपसंयमात् तद्ग्राह्यशक्तिस्तम्भे
 चक्षुःप्रकाशासंप्रयोगेऽन्तर्धानम् ॥ २१ ॥
 एतेन शब्दाद्यन्तर्धानमुक्तम्
 सोपक्रमं निरुपक्रमं च कर्म । तत्संयमाद् अपरान्तज्ञानम्रु
 अरिष्टेभ्यो वा ॥ २२ ॥
 मैत्र्यादिषु बलानि ॥ २३ ॥
 बलेषु हस्तिबलादीनि ॥ २४ ॥
 प्रवृत्त्यालोकन्यासात् सूक्ष्मव्यवहितविप्रकृष्टज्ञानम् ॥ २५ ॥
 भुवनज्ञानं सूर्ये संयमात् ॥ २६ ॥
 चन्द्रे ताराव्यूहज्ञानम् ॥ २७ ॥
 ध्रुवे तद्गतिज्ञानम् ॥ २८ ॥

नाभिचक्रे कायव्यूहज्ञानम् ॥ २९ ॥
 कण्ठकूपे क्षुत्पिपासानिवृत्तिः ॥ ३० ॥
 कूर्मनाड्यां स्थैर्यम् ॥ ३१ ॥
 मूर्धज्योतिषि सिद्धदर्शनम् ॥ ३२ ॥
 प्रातिभाद् वा सर्वम् ॥ ३३ ॥
 हृदये चित्तसंवित् ॥ ३४ ॥
 सत्त्वपुरुषयोरत्यन्तासंकीर्णयोः प्रत्ययाविशेषो भोगः
 परार्थात् स्वार्थसंयमात् पुरुषज्ञानम् ॥ ३५ ॥
 ततः प्रातिभश्चावणवेदनादर्शास्वादवार्ता जायन्ते ॥ ३६ ॥
 ते समाधाव् उपसर्गा । व्युत्थाने सिद्धयः ॥ ३७ ॥
 बन्धकारणशैथिल्यात् प्रचारसंवेदनाच् च चित्तस्य
 परशरीरावेशः ॥ ३८ ॥
 उदानजयाज्जलपङ्ककण्टकादिष्वसङ्ग उत्क्रान्तिश्च ॥ ३९ ॥
 समानजयात् प्रज्वलनम् ॥ ४० ॥
 श्रोत्राकाशयोः संबन्धसंयमाद् दिव्यं श्रोत्रम् ॥ ४१ ॥

कायाकाशयोः संबन्धसंयमाल्
 लघुतूलसमापत्तेश्चाकाशगमनम् ॥ ४२ ॥
 बहिरकल्पिता वृत्तिर्महाविदेहा । ततः प्रकाशावरणक्षयः ॥ ४३ ॥
 स्थूलस्वरूपसूक्ष्मान्वयार्थवत्त्वसंयमाद्भूतजयः ॥ ४४ ॥
 ततोऽणिमादिप्रादुर्भावः कायसंपत् तद्धर्मानभिघातश्च ॥ ४५ ॥
 रूपलावण्यबलवज्रसंहननत्वानि कायसंपत् ॥ ४६ ॥
 ग्रहणस्वरूपास्मितान्वयार्थवत्त्वसंयमाद् इन्द्रियजयः ॥ ४७ ॥
 ततो मनोजवित्वं विकरणभावः प्रधानजयश्च ॥ ४८ ॥
 सत्त्वपुरुषान्यताख्यातिमात्रस्य सर्वभावाधिष्ठातृत्वं
 सर्वज्ञातृत्वं च ॥ ४९ ॥
 तद्वैराग्यादपि दोषबीजक्षये कैवल्यम् ॥ ५० ॥
 स्थान्युपनिमन्त्रणे सङ्गस्मयाकरणं पुनः
 अनिष्टप्रसङ्गात् ॥ ५१ ॥
 क्षणतत्क्रमयोः संयमादविवेकजं ज्ञानम् ॥ ५२ ॥
 जातिलक्षणदेशैरन्यताऽनवच्छेदात् तुल्ययोस्ततः प्रतिपत्तिः ॥ ५३ ॥
 तारकं सर्वविषयं सर्वथाविषयम् अक्रमं चेति विवेकजं
 ज्ञानम् ॥ ५४ ॥
 सत्त्वपुरुषयोः शुद्धिसाम्ये कैवल्यम् इति ॥ ५५ ॥
 इति पातञ्जलयोगसूत्रे तृतीयो विभूतिपादः समाप्तः ।

चतुर्थः कैवल्यपादः ।

जन्मौषधिमन्त्रतपःसमाधिजाः सिद्धयः ॥१॥

जात्यन्तरपरिणामः प्रकृत्यापूरात् ॥२॥

निमित्तम् अप्रयोजकं प्रकृतीनां । वरणभेदस्तु ततः क्षेत्रिकवत् ॥३॥

निर्माणचित्तान्यस्मितामात्रात् ॥४॥

प्रवृत्तिभेदे प्रयोजकं चित्तम् एकम् अनेकेषाम् ॥५॥

तत्र ध्यानजम् अनाशयम् ॥६॥

कर्माशुक्लाकृष्णं योगिनः त्रिविधम् इतरेषाम् ॥७॥

ततस्तद्विपाकानुगुणानाम् एवाभिव्यक्तिर्वासनानाम् ॥८॥

जातिदेशकालव्यवहितानाम् अप्यानन्तर्यं

स्मृतिसंस्कारयोः एकरूपत्वात् ॥९॥

तासाम् अनादित्वं चाशिषो नित्यत्वात् ॥१०॥

हेतुफलाश्रयालम्बनैः संगृहीतत्वाद्

एषाम् अभावे तदभावः ॥११॥

अतीतानागतं स्वरूपतोऽस्त्यध्वभेदाद् धर्माणाम् ॥१२॥

ते व्यक्तसूक्ष्मा गुणात्मानः ॥ १३ ॥

परिणामैकत्वाद् वस्तुतत्त्वम् ॥ १४ ॥

वस्तुसाम्ये चित्तभेदात् तयोर्विभक्तः पन्थाः ॥ १५ ॥

न चैकचित्ततन्त्रं वस्तु तद् अप्रमाणकं तदा किं स्यात् ॥ १६ ॥

तदुपरागापेक्षित्वात् चित्तस्य वस्तु ज्ञाताज्ञातम् ॥ १७ ॥

सदा ज्ञाताश्चित्तवृत्तयस्तत्प्रभोः पुरुषस्यापरिणामित्वात् ॥ १८ ॥

न तत् स्वाभासदृश्यत्वात् ॥ १९ ॥

एकसमये चोभयानवधारणम् ॥ २० ॥

चित्तान्तरदृश्ये बुद्धिबुद्धेरतिप्रसङ्गः स्मृतिसंकरश्च ॥ २१ ॥

चित्तेरप्रतिसंक्रमायास्तदाकारापत्तौ स्वबुद्धिसंवेदनम् ॥ २२ ॥

द्रष्टृदृश्योपरक्तं चित्तं सर्वार्थम् ॥ २३ ॥
 तदसंख्येयवासनाभिश्चित्रम् अपि परार्थं संहृत्यकारित्वात् ॥ २४ ॥
 विशेषदर्शिन आत्मभावभावनाविनिवृत्तिः ॥ २५ ॥
 तदा विवेकनिम्नं कैवल्यप्राग्भारं चित्तम् ॥ २६ ॥
 तच्छिद्रेषु प्रत्ययान्तराणि संस्कारेभ्यः ॥ २७ ॥
 हानम् एषां क्लेशवदुक्तम् ॥ २८ ॥
 प्रसंख्यानेऽप्यकुसीदस्य सर्वथाविवेकख्यातेर्धर्ममेघः
 समाधिः ॥ २९ ॥
 ततः क्लेशकर्मनिवृत्तिः ॥ ३० ॥
 तदा सर्वावरणमलापेतस्य ज्ञानस्याऽनन्त्याज्ज्ञेयम् अल्पम् ॥ ३१ ॥
 ततः कृतार्थानां परिणामक्रमसमाप्तिर्गुणानाम् ॥ ३२ ॥
 क्षणप्रतियोगी परिणामापरान्तनिर्ग्राह्यः क्रमः ॥ ३३ ॥
 पुरुषार्थशून्यानां गुणानां प्रतिप्रसवः कैवल्यंरु
 स्वरूपप्रतिष्ठा वा चित्तिशक्तिरेति ॥ ३४ ॥
 इति पातञ्जलयोगसूत्रे चतुर्थः कैवल्यपादः समाप्तः ।

॥ इति पातञ्जलयोगसूत्रम् ॥

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

KÉZIRAT

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 1. 1-15.

पा. या
१

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ नमः परब्रह्मणे ॥ अथ योगानुशासनं ॥ योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः ॥
 तदा प्रकृत्यैव स्वरूपं स्वस्वभावमिति स्वरूपमित्यत्र ॥ इत्ययं पंचतयः ॥ क्लृष्टा क्लृष्टा ॥ प्र
 माणविपर्ययविकल्पनिद्रास्यतयः ॥ प्रत्यक्षानुमानागमाः प्रमाणानि ॥ विपर्ययो
 मिथ्याज्ञानमत्तद्रूपप्रतिष्ठं ॥ शब्दानानुपातीवस्तुस्योविकल्पः ॥ अभावप्रत्य
 यालंबनाद्यतिनिद्रा ॥ अनुभूतविषयाः संश्लेषः सति ॥ अभ्यासवैराग्या
 न्यांतन्निरोधः ॥ तत्र स्थितौ यत्नोभ्यासः ॥ सतु रीर्षकालनेरतयसत्कारा
 सेवितो हृदयमिः ॥ इष्टानुश्रविकविषयविलक्षणस्यवशीकारसंज्ञावैराग्यं ॥

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 1. 16-28.

तस्य उरुषस्यातेर्गुणवैतल्ये ॥१६॥ वितर्कविचारानंदास्मितारूपानुगमासंप्र
 तातः १७ विरामप्रत्ययाभ्यासपूर्वः संस्कारशेषान्यः ॥१८॥ प्रत्ययो विदेह
 प्रकृतिलयानां १९ अक्षरीयस्मृतिसमाधिप्रज्ञापूर्वकइतरेषां २० तीव्रसंवेग
 नामासन्नः समाधिलाभः २१ मृदुमध्याधिमान्स्नानतोपिविशेषः २२ ईश्वरप्र
 णिधानाद्वा २३ क्लेशकर्मविपाकारयैरपरामृष्टैः पुरुषविशेषईश्वरः २४ त
 त्रनिरतिशयं सर्वज्ञबीजं २५ स एव सर्वेषामपि गुरुः कालेनानवशेदात् ॥२६॥
 तस्य च नायकः प्रणवः २७ तज्जपसादर्थभावनं ॥२८॥ ततः प्रत्यक्त्यैतना

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, I. 29-39.

ना. यो

धिगमोऽयं त रा या भा वश्च ॥ २९ ॥ व्याधिस्त्यानसंशयप्रमादालस्याविरतिभ्रांतिद
 र्शनालक्ष्यभ्रमिकालानवस्थितत्वातिव्यतिविशेषासौ तू रा याः ३० ॥ स्वपौर्मनस्यां
 गमेजयत्वश्वासप्रश्वासाविक्षेपसहस्रवः ३१ ॥ तत्प्रतिषेधार्थमेकतत्त्वाभ्यासः ३२
 मैत्रीकरुणामुदितोपेक्षाणां सुखदुःखपुण्यापुण्यविषयाणां भावनातस्थि
 तप्रसादनं ३३ ॥ प्रसन्नविधारणाभ्यानाप्राणस्य ३४ ॥ विषयवतीवाप्रवृत्तिहसन्ना
 मनसः स्थितिनिबन्धनी ॥ ३५ ॥ विशोकावाज्यातिष्यती ३६ ॥ वीतरागविषयवाचि
 ते ३७ ॥ स्वप्ननिद्राज्ञानालंबनेना ॥ ३८ ॥ यथात्मतत्त्वा नादा ३९ ॥ परमाणुपरमब्रह्म

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, I. 40-51.

लीतोऽस्यवशीकारः ॥ क्षीणवृत्ते रतिजातस्येव मणेग्रहीतग्रहणग्राह्येषु तत्सु तदं
 जनतासमाधिः ॥ तत्र शब्दार्थज्ञानविकल्पेः संकीर्णसवितर्कसमापत्तिः ॥
 स्मृतिपरिच्छेदोऽस्वरूपस्यैवार्थमात्रनिर्गमनविकल्पेः ॥ एतदेव सविचारानि विद्या
 राचसस्मविषया व्याख्याता ॥ स्मविषयत्वं च लिङ्गपर्यवसानं ॥ ता एव सर्वाः
 समाधिः ॥ निर्विचारवैशारोऽध्यात्मप्रसारेः ॥ कृते च रातत्र प्रज्ञा ॥ सुता
 उमानप्रज्ञाभ्यामन्यविषयाविज्ञेयार्थत्वात् ॥ तज्जः संस्कारोऽन्यसंस्कारप्रतिबं
 धः ॥ तस्यापि निरोधे सर्वनिरोधान्निर्वृत्तिः समाधिः ॥ इति पातजलयोगसूत्रे
 प्रथमाध्याये प्रथमः समाधिपादः समाप्तः ॥ ॥३३॥ ॥ ॥

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 2. 1-14.

पा. यो
३

॥ॐ॥ तपः स्वाध्यायेश्चरप्रणिधाना निश्चिन्तयो योगः १ समाधिभावनार्थः क्लेशतन्
 करणार्थस्य २ अविद्यास्मितारागद्वेषाभिनिवेशः क्लेशः ३ अविद्यासेन मुक्तरेषां
 प्रसृततद्विच्छिन्नोद्योगो अनित्याशुविदुःखानामसुनित्यशुचिसुखात्मता
 ख्यातिरविद्या ५ हृद्ग्रन्थिरेकात्मतेवास्मिता सुखानुशयीरागः ७ दुःखानु
 शयीद्वेषः ८ स्वरसवाहीविदुषोपितथा क्लेशाभिनिवेशः ९ ते प्रतिप्रसवहेयाः स्त
 स्माः १० ध्यानहेयास्तद्विषयः ॥११॥ क्लेशमलः कर्माश्रयोदष्टादष्टजन्मवेदनीयाः १२
 सति मले तदि पाको जात्यायुर्भोगाः १३ ते ह्यदपरितापफलाः पुण्यापुण्यहेतुजातः १४

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 2. 15-28.

प पविणामतासंस्कारदुःखैर्गुणत्वविरोधाद्यदुःखमेवसर्वविवेकिनः १५ हेयं
 दुःखमातागतं १६ प्रवृत्तेश्ययोः संयोगो हेयहेतुः १७ प्रकाशक्रियास्थितिशो ल
 भतेन्द्रियात्मकं भोगापवर्गार्थदृश्ये १८ ॥ विरोधाविरोपलिगमात्रालिगानिगुणपवा
 णि १९ प्रष्टादशिमात्रः शुद्धोपि प्रत्ययादुपश्यः २० तदर्थ एवदृश्यस्यात्मा २१ कृता
 र्थप्रतिनष्टमध्यनष्टं तदन्यसाधारणत्वात् २२ स्वस्वामित्रतयोः स्वरूपोपलब्धि
 हेतुः संयोगः २३ तस्य हेतुरविद्या २४ तदभावात्संयोगाभावो हानं तद्दृशेः कैवल्यं
 २५ विवेकस्यातिरविष्णवाहोपायः २६ तस्य सप्तधा प्रांतभूमिप्रसा २७ योगा
 मातुष्टानादृष्टसंज्ञानानां हीतिराविवेकाख्यातेः २८ यमनियमासनप्रा

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 2. 29-37.

पा.श्री

४

नि

णायामप्रत्याहारधारणाध्यानसमाधयोष्टावंगानि २९ तत्राहिंसासत्यासनेय
 ब्रह्मचर्याऽपरिग्रहायमाः ३० जातिदेशकालसमयानुच्छिन्नाः सावभौमाम
 हाव्रतं ३१ शौचसंतापतपः स्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानियमाः शौचितकबाध
 नेप्रतिपक्षभावनं ३२ वितर्कहिंसादयः कृतकारितानुमोदितालोभक्रो
 धमोहसर्वकामदुःप्रध्याधिमानादुःस्वासानानंतफला इतिप्रतिपक्षभा
 वनं ३३ अहिंसाप्रतिष्ठायांतत्तान्निधौ वैरत्यागः ३४ सत्यप्रतिष्ठायां क्रिया
 कलाश्रयत्वे ॥ ३५ अस्तेयप्रतिष्ठायां सर्वरत्नलोपश्चानं ३६ ॥ ब्रह्मचर्यप्र

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 2. 38-53.

तिषायां वीर्यलाभः ३० अपरिग्रहस्थैर्येन नृकथंतास बोधः ३१ शोभ्यात्स्वांग जुगुप्सा
 य परैर संसर्गः ३२ सत्सुखि सौमनस्ये कायेत्येद्रिजयात्मदन्नि योग्यतानि च ३३ संतोषा
 दनुत्तमः सुखलाभः ३४ कार्ये प्रियसिद्धिरसुखिस्त्या नपसः ३५ स्वाध्यायादिष्टदे
 वेता संप्रयोगः ३६ समाधि सिद्धिरीश्वरप्रणिधानात् ३७ स्थिरसुखमासने ३८
 प्रयत्नशेषित्यानेन समापत्तिभ्यां ३९ ततोद्भानभिघातः ४० तस्मिन्सतिश्वास
 प्रश्वासयोगतिविच्छेदः प्राणायामः ४१ सतुबाह्याभ्यंतरस्तेभदतिदेशकालसंख्या
 निःपारद्वेदीर्घस्वस्मः ४२ वास्याभ्यंतरनिषयास्तेषांचतुर्थः ४३ ततः क्षीयते प्र
 काशावरणं ४४ धारणासुबुयोग्यतामनसः ४५ स्वविषयासंप्रयोगे चित्तस्य स्वस्

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

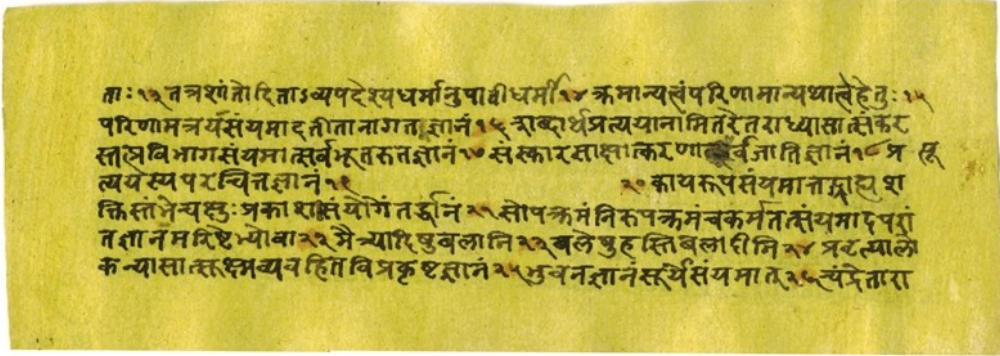
Yogasūtra, 2. 54-3.12.

पा. यो.

पाठकार इवेन्द्रियाणां प्रत्याहारः ५५ ततः परमावश्यं तन्द्रियाणां ५६ इतियोः स्तः
 प्रथ्याद्वितीयः पादः ॥ ॥ ॐ ॥ देशबंधश्चित्तस्यधारणा २ तत्र प्रत्यये कंता तान
 ध्यानं २ तदेवार्थमात्रनिर्भासिंस्वरूपस्थान्यमिव समाधिः ३ त्रयमेकत्र संयमः ४ त
 ज्ञया ज्ञाता लोकः ५ तस्य भूतिषु वित्तियोगः ६ त्रयमेतरेण पूर्वैर्भ्यः ७ तदपि बहिर
 धं निर्विजस्य सुखानिरोसंस्कारयोरभिभवप्रादुर्भागे निरोधक्षणचित्तान्व
 यो निरोधपरिणामः ८ तस्य प्रशांतवाहितासंस्कारात् ९ सर्वार्थतैकाग्रतयोः क्ष
 यादयोचितस्य समाधिपरिणामः १० ततः पुनः शान्तिदितौ तुल्यप्रत्ययोचित
 स्यैकाग्रतापरिणामः ११ एतेन भूतेन्द्रियेषु धर्मलक्षणावस्थापरिणामा व्याख्या

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 3. 13-26.

Megjegyzés: a 20. szútra (न च तत् सालम्बनंतस्याविषयीभूतत्वात् २०) hiányzik.

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 3. 27-41.

पा-यो.

६

व्यहृत्तानं २० ध्रुवेतकृत्तितानं २० नाभिन्यके कायव्यहृत्तानं २० कंठरूपेक्षुसिपासा निरृतिः ३
 कूर्मनाम्नां स्थैर्यं ३० मध्यज्योतिषिस्त्रिदशनि ३० प्रातिभासः सर्वं ३० हृदयेचित्तसंविदः ३०
 सत्पुरुषयोरत्यन्ता संकीर्णयोः प्रत्ययाविशेषो भोगः परार्थात्सार्थसंयमात्पुरुषज्ञानं
 ३० ततः प्रातिभश्रावणवेदनादस्तिस्वादवातजायते ३० ते समाधातुपसमाधुयानेसि
 द्दयः ३० बंधकारणशोचिष्यास्यारसवेदनाभ्यवित्तस्य परशरीरावेशः ३० उदान
 जयाज्जलपंककेटकारिषसंगउक्ता तिष्ठ ३० समानजयाज्वलन ४० श्रोत्राकाशयोः
 संबंधसंयमादित्यंश्रोत्रं ४१ कायाकाशयोः संबंधसंयमात्तुलसमापत्तेश्या

६

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 3. 42-53.

काशमनश्चरुक्लिताहनिर्महा विदेहाततः प्रकाशावरणाक्षयः स्थूल
 स्वरूपसंज्ञान्वयार्थवत्संयमाद्भूतजयः ततोणिमादिप्रादुर्भावः कायसंप
 त्तुर्मानभिघातस्य रूपलावण्यबलवज्रसंहननानिकायसंपत्तौ ग्रहणस्व
 रूपास्मितान्वयार्थवत्संयमादिदियजयः ततोमनोजैवित्तु विकरणभावः
 प्रधानजयस्य सत्पुरुषान्यताख्यातिमात्रप्रतिष्ठस्य सर्वभावाधिष्ठातृसं
 सर्वज्ञात्वं च ॥ तद्देहाग्यादपि दोषबीजक्षये कैवल्यं स्थान्युपनिमंत्रणे
 संगमयाकरणं पुनरनिष्टप्रसंगात्प्राणतत्त्वमयोः संयमाद्विक्रमज्ञानं
 जातिलक्षणदेशोरन्यतानवच्छेदाद्युत्पद्योस्ततः प्रतिपत्तिः ॥ ५३ ॥ तारकं सर्ववि

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 3. 54-4.11.

पा. यो.

षडसर्वथाविषयमकमंचेति विवेकजंतानं सत्पुरुषयोः शुद्धिसाम्येकैवल्यमिति
 इति विभक्त्यादस्त्वतीयः ॥ ५४ ॥ अजसोषधि मंत्रतपः समाधिजाः सिद्धयः ॥ जात्यंतर
 परिणामः प्रकृत्यापूरात् ॥ निमित्तप्रयोजकप्रकृतीनां वरणभेद सुततः ॥ सेविकनत
 निमिषाद्यि तान्यस्मितामात्रात् ॥ अरतिभेदे प्रयोजकचित्तमेकमनेकेषां ५ तत्र ध्या
 नजमनाप्रायं ६ कमश्रिकु ७ कृष्णयो गितस्त्रिभिधमितरेषां ७ ततस्तद्विपाका
 नुगुणानामेवात्रि व्यक्तिर्वासनात् ८ जातिदेवकालव्यनहितानामथानंतर्य
 स्मृति संस्कारयोरेकरूपत्वात् ९ तासामनादित्वं चाशिषो नित्यत्वात् ॥ ५५ ॥ हेतु
 अथा षडौलंबनैः संग्रहीतत्वादेषामभावेतदभावः ॥ ५६ ॥ अतीतानागतस्वरूपतो

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 4. 12-25.

स्यध्वमेदानुभवाणि १२ तेन्यक्तसहमागुणात्मानः १३ परिणामेकत्वाद्स्तुतत्वं १४
 वस्तुसाध्यवित्तभेदानयोर्विभक्तः पंथाः १५ नचैकवित्ततंत्रेदेस्तुतक्षमाणकंग
 दकिंस्यात् १६ तदुपरामापेक्षित्वाच्चित्तस्पवस्तुज्ञाताज्ञाने १७ सपज्ञाताच्चित्त
 वृत्तयस्तत्राभोः पुरुषस्यापरिणामात् १८ नतस्त्वाभासं दृश्यत्वात् १९ एकसम
 येयोभयोरनवधारणं २० चित्तोत्तरदृश्ये बुद्धिबुद्धेरतिप्रसंगः स्मृतिसंकरश्च २१
 चित्तेरप्रतिसंक्रमायास्तपकारापत्तोस्वबुद्धिसवेदनं २२ द्रष्टृदृश्योपरक्तं चि
 त्तं सार्थं २३ तदसंख्येयवासनाभिश्चित्तमर्थसंहत्यकारित्वात् २४ वि
 शेषदृष्टिर्निजात्मभावभानत्राविनिवृत्तिः २५ तदाविवेकनिष्कंकेवल्य

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Yogasūtra, 4. 26-34.

पा. यो

प्राणभारविनां २५ तस्मिन्नेषु प्रत्ययांतराणि संस्कारेभ्यः २० हानमेषां क्लेशैर्वदुक्तं २५
 प्रसंख्यानेषु कुसीदस्य सर्वथा विवेकख्यातिर्धर्मज्ञेयः समाधिः २९ ततः क्लेशक
 र्मनिवृत्तिः ३० तदा सर्वानरणमलापेतस्य ज्ञानस्यानंत्यादिस्य मल्यं ३१ ततः
 कृतार्थानां परिणामक्रमसमाप्तिर्गुणानां ३२ स्तणप्रतियोगी परिणामपरांत
 निग्राहः क्रमः ३३ पुरुषार्थसंख्यानां गुणानां प्रतिप्रसनः केवल्यस्वस्व
 पप्रतिष्ठावाचित्कृत्किरिति ३४ इति श्रीपातंजलयोगसूत्रे प्रथमाध्याये
 केवल्यपादश्चतुर्थः समाप्तः ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ सूत्रसंख्या १९५ श्रीरसुश्रीः
 लिखितं संतभरेन पुस्तकं ॥ ३ ॥ १५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

SZANSZKRIT-MAGYAR SZÓJEGYZÉK

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

Prakriti (*prakṛti*)
Ósalap
(minden létesülés előmozdítója és kútforrása)

Mahat (*mahat*)
Értelem, Buddhi (“Nagy”)

Ahamkára (*ahaṃkāra*)
Énkészítő

manasz (*manas*)
észlelőerő (elme)

indriják (*indriya*)
érezkelőerők

bhúták (*bhūta*)
alapelemek

Purusa (*puruṣa*)
Személy

Prakriti (*prakṛti*) – Ösforrás

guna-parvanok (*guṇaparvan*) –
minőségtényezők szerveződési szintjei

alinga (*aliṅga*) –
különbség-nélküli, differenciálatlan

lingamátra (*liṅga-mātra*) –
különbséget-tartalmazó, differenciálódott

avisésa (*a-viśeṣa*) –
nem sajátlagos, nem-partikularizálódott

visésa (*viśeṣa*) –
sajátlagos, partikularizálódott

hármasszemes természete:

prakāsa (*prakāśa*) – tisztaság

kriyā (*kriyā*) – aktivitás

sthiti (*sthiti*) – tehetetlenség

átalakulásai (*pariṇāma*):

dharma-parināma (*dharma-pariṇāma*) –
minőség-átalakulás

lakṣaṇa-parināma (*lakṣaṇa-pariṇāma*) –
jelleg-átalakulás

avasthā-parināma (*avasthā-pariṇāma*) –
állapot-átalakulás

csitta (*citta*) –elme (tudat)

vrittik (*vṛtti*) – (tudat-)folyamatok

pramána (*pramāṇa*) – érvényes ismeret szerzése

viparjaja (*viparyaya*) – téves ismeret szerzése

vikalpa (*vikalpa*) – fogalomalkotás

nidra (*nidrā*) – mélyalvás

szmriti (*smṛti*) – emlékezés

[Buddhi (*buddhi*) – Értelme]

pratjaják (*pratyaya*) – értelem-folyamatok

vitarka (*vitarka*) – (kitárult) gondolati

nirvitarka (*nirvitarka*) – gondolkodáson túli

vicsára (*vicāra*) – szemlélődésen alapuló

nirvicsára (*nirvicāra*) – szemlélődésen túli

[Prakriti (*prakṛti*) – Ősforrás]

szamszkárák (*saṃskāra*) – létesüléselemek

niródha (*niródha*) – kioltódás

vritti-niródha (*vṛtti-niródha*) –
tudat-folyamatok kioltódása

pratjaja-niródha (*pratyaya-niródha*) –
értelem-folyamatok kioltódása

szamszkára-niródha (*saṃskāra-niródha*) –
[elemi] létesülés-aktusok kioltódása

A niródhához vezető kettős út:

abhjasza (*abhyāsa*) –
rögzítés, stabilizálás

váirágja (*vairāgya*) –
lecsendesítés, vágytalanság révén történő kioltás

pradzsnjá (*prajñā*) – (misztikus, színről-színre való) megismerés

klésák (*kleśa*) – szenvedést kiváltó tényezők

avidjá (*avidyā*) – nem-tudás

aszmitá (*asmitā*) – ,(én) vagyok’[-központú]ság

rága (*rāga*) – ragaszkodás, kötődés, vonzalom

dvésá (*dveṣa*) – idegenkedés, irtózás, utálat

abhinivésá (*abhiniveśa*) – élni-akarás, életösztön

astanga (*aṣṭāṅga*) – a jóga nyolc tagja

jama (*yama*) – tartózkodás [a büntől]

ahimszá (*ahiṃsā*) – nem-ártás
(tartózkodás az élet megsértésétől)

szatja (*satya*) – hűség az igazsághoz
(tartózkodás a hazugságtól)

asztėja (*asteya*) – tartózkodás a lopástól

brahmácsarja (*brahmacarya*) – szüzesség
(tartózkodás a nemi élettől)

aparigraha (*aparigraha*) – önként vállalt szegénység
(tartózkodás a szerzéstől)

nijama (*niyama*) – [erények] gyűjtés[e]

saucsa (*śauca*) – tisztaság

szantósa (*saṃtoṣa*) – elégedettség

tapasz (*tapah*) – vezeklés

szvādhyája (*svādhyāya*) – [a szent tudás] tanulmányozása[a]

Isvara-pranidhāna (*īśvara-praṇidhāna*) – Az Úristennek szentelődés

ászana (*āsana*) – testhelyzet

sthira-sukha (*sthira-sukha*) – stabilitás-kényelem

pránájáma (*prāṇāyāma*) – a légzés felfüggesztődése
 gati-viccshéda (*gati-viccheda*) –
 a [légzési] folyamat megszakadása

pratjáhára (*pratyāhāra*) – az érzékek visszahúzódása
 visaja asamprajóga (*viśayāsamprayoga*) –
 nem-érintkezés a(z érzékelési) tartománnyal

dháraná (*dhāraṇā*) – összpontosítás
 ékagratá (*eka-gratā*) – egyhegyűség

dhjána (*dhyāna*) – elmélyülés, meditációba merülés
 ékatánatá (*eka-tānatā*) – a tudat[i képek] egységesülés[e]

szamádhi (*samādhi*)

szampradnyáta szamádhi (*samprajñāta-samādhi*)

szamápatti (*samāpatti*) – egybeesés
 vitarka (*vitarka*) – gondolati
 nirvitarka (*nirvitarka*) – gondolkodáson túli
 vicsára (*vicāra*) – szemlélődésen alapuló
 nirvicsára (*nirvicāra*) – szemlélődésen túli

aszampradnyáta szamádhi (*asamprajñāta-samādhi*)

Isvara (*iśvara*) – Úr-isten

Káivalja (*kaivalya*)
Egyedül-Valóság

FELHASZNÁLT IRODALOM

Aklujkar:

IASS/CSX 8-bit encoded transcription of the *Yogasutras* as distributed by Ashok Aklujkar on Indology, based on his *Patañjali-viracitaṃ yoga-sūtram*, an edition prepared by Ashok Aklujkar, Department of Asian Studies, University of British Columbia, Vancouver, B.C., Canada, 1985; A honlap internetcíme (URL):
<http://www.ucl.ac.uk/~ucgadkw/indology.html>;

KSS:

The Yoga-sūtram by Maḥarṣi Patañjali with the Yoga-pradīpikā Commentary by Pandit Baladewa Mīśra. Kashi Sanskrit Series Haridas Sanskrit Granthamālā) no. 85, 1931;

Ballantyne and Sastri Deva (1971):

J. R. Ballantyne and Govind Sastri Deva: *Yogasutra of Patañjali (together with the Sanskrit text and Bhojaraja's Commentary)*, Delhi, 1971, (first edition 1882);

Hauer (1958):

J. W. Hauer, *Der Yoga*, Stuttgart, 1958;

Sastri and Sastri (1952):

Pātañjala-Yogasūtra-bhāṣya-vivaraṇam of Śaṅkara-bhagavat-pāda, Critically edited with introduction by Polakam Sri Rama Sastri and S. R. Krishnamurthi Sastri, Madras, Government Oriental Manuscripts Library, 1952;

YSm (a kötétünkbe felvett kézirat):

Pātañjala-yogasūtram, Manuscript, 16ff, 8 lines each, Wellcome Trust Centre for the History of Medicine at University College London (former Wellcome Institute), available at INDOLOGY: Internet Resources for Indological Scholarship founded by Dominik Wujastyk, URL:

<http://www.ucl.ac.uk/~ucgadkw/patanjali-yogasutra.html>

VÉGJEGYZETEK

Ez az oldal szándékosan lett üresen hagyva.

i *Vṛttayaḥ cittasya pariṇāma-viśeṣaḥ* „A vrittik az elme sajátos átalakulásai.” RM. 1.5.

ii A *smṛti* nemcsak az egyes elmékben lejátszódó emlékezési folyamatra, de a Prakritiben zajló (össz)emlékezésre is utalhat. (V.ö. 4.9. szútra.)

iii Ez az átman-meghatározás, melyhez Patandzsali a *pariṇāma-vāda* és a *satkārya-vāda* sajátos alkalmazásával jutott, a jóga-bölcsélet erejét, illetve az egész rendszer gondolati szépségét tükrözi.

A szútra jelentőségét az ind filozófia buddhista és bráhmanikus ágai között zajló évszázados átman-anátman vita kontextusában érthetjük meg igazán. Patandzsali átman-felfogása (és véleményem szerint – tűnjék bármilyen furcsának is első hallásra – a mérvadó korai buddhista szövegeké is) valójában a védikus felfogáshoz áll közel. Ugyanis a régiek az *ātmanra* nem eleve adott, független létezőként tekintettek, sokkal inkább mint megvalósításra váró lehetőségre:

„Kezdetben ez a világ csupán *brahman* volt; *brahman*, az egyetlen egy. Mivel egyetlen egy volt, nem volt egész, még nem vált teljessé.” (BU. 1.4.11.) „Az embernek egyszerűen úgy kell a *brahmanra* tekintenie, mint önmagára (*ātman*), akiben a [mindenség] teljessé válhat.” (BU. 1.4.7.) „Ez a *brahman* önmagát felülmúló teremtése (*saiṣā brahmano 'tisṛṣṭīḥ*). Ez önmagát felülmúló teremtés, mert a *brahman* ... még-nem-létező (*a-sat*) létére létezőt (*sat*) hozott létre. Bárki, aki ráébred erre, maga is részese lesz a *brahman* önmagát felülmúló teremtésének.” (BU. 1.4.6.)

iv Szavaiban tett és gyümölcs összekapcsolódnak: Szava életre hívó szó.

v YB.: „1. A külső folyamat az, amikor a kilégzés után megszűnik a mozgás (vagyis nem következik belégzés); 2. A belső folyamat az, amikor a belégzés után megszűnik a mozgás (nem következik kilégzés); 3. Ahogyan az izzó köre ejtett vízcsepp is minden irányból egyszerre zsugorodik össze, éppúgy az együttes legátlás is mindkét mozgás, tehát mind a külső mind a belső egyidejű megszűnéséből áll.”

vi A hagyományosabb értelmezés így szól:

dhyānameva dhyeya-ākāra-nirbhāsaṃ pratyaya-ātmakena sva-rūpeṇa śūnyam-iva yadā bhavati dhyeya-sva-bhāva-āvesāt-tadā samādhir-ity-ucyate

„Amikor a meditációba olvadó a tárgy formájában ragyog, mintha hiányozna a saját formája, és a felmerülő tudati képben testesülne meg, a [meditáció] tárgy[ának] önformájával egyesülve, samādhinak nevezzük.” (YB. 3.3.)

vii A *dharma-dharmin* fogalom párral Patandzsali jóga rendszere – a benne rejlő következmény tanából (*satkārya-vāda*) kiindulva – azt próbálja megragadni, hogy milyen értelemben rejlik benne a szobor a kőben, a korszó az agyagdarabban vagy az ékszer az aranyrögben.

viii A tettek és a tettek gyümölcseinek beérése (karma) kapcsán mind a jóga-, mind a szánkhja-, mind a buddhista filozófia magától értetődőnek veszi, hogy tetteink az összes tettet, illetve azok leendő gyümölcseit is tartalmazó ,emlékezés' részévé válnak. Ez az ,emlékezés' természetesen többet takar, mint a mi kissé passzív emlékezet fogalmunk (v. ö. „nyomot hagy az emlékezetben”). A kapcsolódó *saṃskāra* kifejezés is sokkal aktívabb jelentést hordoz, mint az európai nyelvekben adott megfelelői: voltaképpen maga is egy (elemi) létesülési aktus, egy létesülésem, amiből ez az ,emlékezés' jórészt, vagy – a buddhisták szerint – teljes egészében – létrejön.

A három rendszer közötti leglényegesebb különbség talán abban van, hogy a buddhizmus – radikális nem-szubsztancialista filozófiai fordulat után – a létesülést *létesülő* nélkül ragadja meg, azaz elveti a szánkhja-iskola *satkāryavāda*-tanát, s vele együtt természetesen magát a Prakritit is, sőt minden eleve adott, független szubsztanciát. Ugyanakkor azonban az átalakulás tanára továbbra is támaszkodnia kell, igaz megfelelően módosítva (immár Prakriti nélkül). Ehhez nyújt nélkülözhetetlen támaszt a függő keletkezés (más szóval relációsális létrejövétel) tana.

Az olvasóra bízom annak eldöntését, vajon az iménti rendszerek közül melyik igazodik leginkább a Brihadáranyaka-upanisad messzehangzó igéje révén elének táruzó új perspektívához, amelyhez azóta is minden valamire való filozófiának alkalmazkodnia kell.

ix Emiatt a függőség miatt az elmével nem szerzhető abszolút tudás!

x V.ö. Dīrghatamasz (RV. 1.164.13.):

„Rajta e forduló ötküllös Keréken
Valamennyi világ s minden teremtmény,
Mégse lesz forró e súlytól a tengely,
Nem törik el soha ez a Kerékagy.”

A költői képben a kezdet és a vég problémája átlényegül. A keletkezés és az elmúlás örök; de a szüntelenül változó világ rendjét az biztosítja, hogy a világ Középpontja sohasem változik. Az örök körforgás közepette a Kerékagy mozdulatlanul áll.